

JUBILIEJAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO GITANO NAUSĖDOS SVEIKINIMAS LIETUVOS ŽMONĖMS NEPRIKLIAUSOMYBĖS ATKŪRIMO METINIŲ PROGA	3
MIKALOJUS KONSTANTINAS ČIURLIONIS: VIZIONIERIUS, PRALENKĖS LAIKĄ – Austėja Jakubickaitė	8

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

LIETUVOS SEIMO NARIAI SUVALKŲ TRIKAMPYJE – „ Aušros “ inf.	4
SU SEINŲ PARAPIJOS KLEBONU APTARTI ISTORIJOS PAVELDO ĮAMŽINIMO KLAUSIMAI – „ Aušros “ inf.	5

ŠVIETIMAS

LAIMĖJIMAI KONKURSE „MŪSŲ KALBINIS KULTŪRINIS KRAŠTOVAIZDIS“ – Birutė Vaičiulienė	6
LIETUVIŲ KALBA – MANO KALBA – Augustinas Venslauskas	6

MŪSŲ INTERVIU

GYVENIMAS, KAI PASIRENKI ŠIRDIMI – Božena Bobinienė	11
--	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIES

LAIŠKAI IŠ KALĖJIMO – Agnė Karčiauskaitė-Jankauskienė	15
BUROKAI TARPUKARIU – Janina Macukonienė	18
KUNIGAS PIJUS ANDZIULIS MIC – Algimantas Katilius	20

ŽMONĖS

„GYVENIME NE VISKAS PRIKLAUSO NUO NORŲ, O NUO SUSIKLOSČIUSIŲ APLINKYBIŲ“ – Jurgita Stankauskaitė	22
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Kovo 11-osios minėjimas prie Lietuvos nepriklausomybės paminklo Kampuočiuose (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Pušų, ul. A. Mickiewicza 23
tel. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel. / faks. (+48) 87 5162 125

VYR. REDAKTORĖ Irena Gasperavičiūtė
REDAKCIJOS SEKRETORĖ Alicija Krakauskienė
STILISTĖ, KOREKTORĖ Birutė Burdinaitė-Ołów
TECHN. REDAKTORĖ Aldona Jonušonytė
KORESPONDENTĖS: Jurgita Stankauskaitė,
Rasa Žukauskienė, Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2025-03-17

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA
MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI**

**DZIAŁALNOŚĆ MAJĄCA NA CELU OCHRONIE,
ZACHOWANIE I ROZWÓJ TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ
MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH
LUB ZACHOWANIE I ROZWÓJ JĘZYKA REGIONALNEGO**

**Zadanie publiczne pod nazwą:
Wydanie czasopism dla mniejszości litewskiej
„Aušra“ i „Aušrelė“**

DOFINANSOWANIE
422 000,00 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ
467 420,00 zł
DATA PODPISANIA UMOWY
26-02-2025 r.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidinyje reiškiami tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Kaip netikėtai šiais metais žiema buvo lengva, taip nejučia atėjo pavasaris – dar niekada taip šilta nebuvo prie paminklo Kampučiuose minint Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną. Žiemos tautinės šventės paminėtos. Beje, dar kovo 16-ąją minime Knygnešio dieną. Ja tapo knygnešių karaliumi laikomo Jurgio Bielinio gimtadienis.

Lietuvių bendruomenėje šis ankstyvas pavasaris labai aktyvus. Susitikimai, posėdžiai Varšuvoje, Vroclave, Lietuvos Seimo narių vizitas mūsų krašte, klausimai iš Vilniaus dėl mūsų krašto lietuvių kultūros padėties, reportažas per Lietuvos TV apie vadovėlių Lenkijos lietuvių mokiniams leidybą ir finansavimą, kovo pabaigoje vyks LR Seimo ir PLB komisijos posėdis. Čia etninėms žemėms atstovaujantis Jonas Vydra pristatys mūsų krašto kultūros ir paveldo klausimus. Be visų šių darbų, po truputį ruošiamasi 2026 m. Seinų kunigų seminarijos 200 metų jubilėjui. Idėjų gimsta daug, tačiau kviečiame ir Jus, mieli skaitytojai, įsijungti į šį procesą. Per paskutinį Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos posėdį įsikūrė Seinų kunigų seminarijos jubiliejaus minėjimo darbo grupė, kurios pirmininke išrinkta Onutė Nevulienė. Taigi galima jai pateikti ir savo idėjas, pasiūlymus. Jau ruošiamės kitiems metams, o šiemet minime Lietuvos žymaus dailininko ir kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines. Ta proga ir Vasario 16-ąją, ir Kovo 11-ąją buvo pristatyta jo tapyba, o šiandien mūsų „Aušroje“ skaitykite apie patį menininką ir jo kūrybą Austėjos Jakubickaitės straipsnyje. Jei dar nesame aplankę Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muziejaus Druskininkuose – puiki proga tai padaryti.

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO GITANO NAUSĖDOS SVEIKINIMAS LIETUVOS ŽMONĖMS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO METINIŲ PROGA

Mieli Lietuvos žmonės,

džiaugiuosi galėdamas Jus pasveikinti 35-ųjų Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo metinių proga.

Bendromis pastangomis mums pavyko įveikti ištisą įspūdingą atstumą. Per šį laikotarpį Lietuva gerokai sustiprėjo. Ėmėme labiau savimi pasitikėti. Daugiau reikalauti iš savęs ir iš kitų.

Ne kartą įrodėme, kad istorijos kryžkelėse jaučiame ne tik istorinę būtinybę, bet ir asmeninę pareigą ginti tai, kas svarbiausia.

Šiandien esame laisvi, nes lemiamomis akimirkomis išlaikėme vienybę, ryžtą ir drąsą veikti. Patys kūrėme savo likimą, nepalikdami abejonių, kas esame ir kur norime eiti.

Todėl ir šią Kovo 11-ąją kviečiu drąsiai ir oriai pasitikti mums tenkančius iššūkius. Prisiimti atsakomybę už savo šeimą, bendruomenę, tautą ir valstybę.

Ir toliau kurkime nuoširdaus rūpesčio kupiną visuomenę, kurioje niekas nebūtų pamirštas. Rūpinkimės krašto saugumu. Ginkime laisvę kasdien, kaip priklauso Lietuvos, didvyrių žemės, vaikams.

Gražios ir įkvepiančios Kovo 11-osios visiems!

Kovo 11-osios minėjimas Punsco lietuvių kultūros namuose kovo 9 d.

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Lietuvos Seimo nariai Suvalkų trikampyje

„AUŠROS“ INF.

LR konsulato Seinuose kvietimu kovo 9 d. Punske, Seinuose ir Suvalkuose lankėsi Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo ir Senato narių asamblėjos Lietuvos pusės delegacija: Robert Puchovič (pirmininkas), Jaroslav Narkevič (pavaduotojas), Dainoras Bradauskas, Daiva Ulbinaitė, Tadas Barauskas, Algirdas Sysas, Jurgita Sėjonienė. Svečiai vyko kartu su Punsko Kovo 11-osios lietuvių licėjumi atšvęsti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos. Prieš važiuodami į minėjimą Seinuose susitiko su Lenkijos lietuvių bendruomenės valdybos pirmininke Irena Gasperavičiute, Vysk. Antano Baranausko fondo tarybos pirmininke Jolanta Jonušonyte, valdybos pirmininke Danute Valukonyte, Seinų „Lietuvių namų“ direktore Onute Nevulienė, istoriku, paveldo

Svečiai Berznyko kapinėse

klausimų ekspertu Broniumi Maikausku, Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos direktoriumi Algirdu

Vaicekausku. Svečius lydėjo Lietuvos diplomatai ambasadorius Valdemaras Sarapinas ir konsulas Seinuose Genadijus Mackelis.

Susitikime Seinuose buvo aptarti Lenkijos lietuvių šiuo metu aktualiausi klausimai. Kalbėta apie Seinų „Lietuvių namų“ funkcionavimą. Buvo išsakytas poreikis rasti tinkamą nevalstybinių kultūros centrų funkcionavimo modelį. Projektinė veikla pasiteisina tuomet, kai įstaigai užtikrinamas bazinis finansavimas, t. y. lėšos darbuotojų atlyginimams, šildymui, elektrai. Netolimoje ateityje pristačius priestatą prie Suvalkų mokyklos, ir čia planuojama

Kovo 11-osios minėjimas Punske. Sveikina LR ambasadorius Lenkijoje V. Sarapinas

įkurti lietuvių kultūros centrą. Tačiau jo išlaikymo klausimas lieka atviras, kaip yra atsitikę su Seinų lietuvių kultūros centru. Lenkijos lietuviai taip pat kalbėjo apie poreikį keisti Lenkijos tautinių mažumų įstatymą, nes šiuo metu, galima sakyti, yra taip, kad įstatymą priėmė Lenkijos Seimas, o tautinės mažumos jį įgyvendina.

Su Seimo nariais taip pat kalbėta apie Seinų kunigų seminarijos 200-ąjį jubiliejų, kurį minėsime 2026 metais. Beje, Lietuvos Seimas 2026-uosius paskelbęs Seinų kunigų seminarijos metais. Lenkijos lietuvių bendruomenės atstovai pasiūlė Seimo nariams ta proga išleisti išverstą į lenkų kalbą Lietuvos istoriko Algimanto Katiliaus monografiją „Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje (XIX a.–XX a. pradžia)“.

Po iškilmingo minėjimo Punsco lietuvių kultūros namuose Seimo nariai susitiko su Punsco valsčiaus viršaičiu Vytautu Liškausku bei lietuviškų švie-

Suvalkų mokykloje viešėjo Lietuvos Seimo delegacija, Lietuvos Respublikos Seimo ir Lenkijos Respublikos Seimo ir Senato narių asamblėjos atstovai

timo įstaigų direktoriais Jonu Vydra, Alvydu Nevuliu, Alicija Valinčiene, Dovydu Nometka, Algirdu Vaicekausku, Jolanta Malinauskaite-Vektoriene. Čia kalbėta apie lietuvių švietimą, vadovėlių poreikį bei mokymo specifiką, kai per pamokas dalykų

mokoma lietuviškai, o naudojamosi vadovėliais lenkų kalba.

Iš Punsco svečiai nuvyko apžiūrėti Suvalkų lietuvių mokyklos. Joje veikia kol kas dvi klasės. Vis dar vyksta patalpų pritaikymo darbai, planuojama pristatyti sporto salę ir kultūros centrą.

Su Seinų parapijos klebonu aptarti istorijos paveldo įamžinimo klausimai

„AUŠROS“ INF.

Kovo 12 d. Lenkijos lietuvių atstovai: LLB pirmininkė Irena Gasperavičiūtė, vicepirmininkė Onutė Nevulienė, LLD pirmininkas Robertas Slovikas, Vysk. Antano Baranausko fondo valdybos pirmininkė Danutė Valukonytė, istorikas Bronius Makauskas, susitiko su Seinų parapijos klebonu prelatu Zbigneu Bzdaku (Zbigniew Bzdek). Kalbėta apie būsimą Seinų kunigų seminarijos 200-ąjį jubiliejų

ir jo paminėjimą pirmiausiai pakabinant daugiau kaip 10 metų konsulate Seinuose saugomą atminimo lentą Lietuvos himno autoriui Vincui Kudirkai. Prieita prie kompromisinio sprendimo minėtą lentą įmontuoti ant atskiros konstrukcijos šalia įėjimo į seminariją.

Kitas svarbus klausimas – paroda seminarijos patalpose jubiliejiniais metais. Klebonas pritarė šiai idėjai, tik pasidomėjo, kokiomis kalbomis

planuojami užrašai. Mūsų pasiūlymas – užrašyti trimis kalbomis: lietuvių, lenkų ir anglų.

Dar vienas klausimas, kurį kėlė lietuvių organizacijų atstovai, buvo vieta lentai, įamžinančiai lietuviškų mišių atgavimą Seinų bazilikoje. Klebonas sakėsi kalbėjęs šiuo klausimu su Elko vyskupu ir jie nematė tokio įamžinimo poreikio. Siūlė kreiptis į Elko vyskupą, jei mūsų netenkina toks atsakymas.

Laimėjimai konkurse „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“

BIRUTĖ VAIČIULIENĖ

Mokslo metų pradžioje buvo paskelbtas konkursas „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“, kurį organizavo Lituanistų sambūris drauge su Valstybine lietuvių kalbos komisija, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu, Lietuvių kalbos institutu, Lietuvių kalbos draugija, LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Konkurso tikslai: skatinti mokinių kūrybingumą,

Jei žmonijos tautos vertė būtų matuojama jos kalbos grožiu, tai žemaičiai ir lietuviai būtų pirmoje eilėje tarp Europos gyventojų.
(Jurgis Zauerveinas)

stiprinti kalbinę ir kultūrinę savimone, ryšį su gimtąja kalba, skatinti domėtis savo gyvenamąja vietove, gimine, mokytis tyrinėjant. Pasirinktos formos kūrinius (filmas, interviu, esė, rašinys ir kt.) organizatoriams reikėjo pateikti iki gruodžio pradžios. Į Vilnių suplaukė daugiau nei 170 darbų iš Lietuvos bei lituanistinių mokyklų užsienyje. Šiame konkurse dalyvavo ir mūsų krašto nemaža grupė mokinių.

Užsienio lietuviškų mokyklų grupėje laureatais tapo du Punsco Kovo 11-osios licėjaus moksleiviai. IV klasės mokinė Gabija Uzdilaitė įvertinta už kūrybinį darbą „Pokalbis su

dzieduliu Valentu Uzdila“, o III klasės mokinys Augustinas Venslauskas pastebėtas komisijos už kūrybinį darbą „Lietuvių kalba – mano kalba“ (mokytoja Birutė Vaičiulienė).

Konkurso baigiamajame renginyje, kuris vyko kovo 7 d. Zoom platformoje, LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovė paskelbė specialiųjų prizų laureatus. Lituanistinių mokyklų kategorijoje nugalėjo paskelbta mūsų licėjaus abiturientė Greta Valinčiūtė už rašinį „Šeimos, giminės pasakojimai apie lietuvių kalbos išlaikymą“. Taip pat Gretos Valinčiūtės ir trečiokės

Emilijos Hattingh darbai Lietuvių kalbos draugijos buvo išrinkti kaip vieni iš geriausių. Emilijos rašinio tema „Lietuvių kalba – mano kalba“.

Jaunesniųjų grupės laimėtojai tai Punsco Dariaus ir Girėno pagrindinės mokyklos 4 b klasės mokinė Amelija Rėkutė, įvertinta už kūrybinį darbą „Lietuva, šeima ir aš“ (mokytoja Dalia Makauskienė), ir 7 a klasės mokinė Natalija Lipnickaitė, įvertinta už kūrybinį darbą „Džukų pasakojimai“ (mokytoja Vida Uzdilienė).

Nuoširdžiai dėkojame visiems už aktyvų dalyvavimą, įdomius ir kūrybiškus darbus, meilę gimtajai kalbai ir savo kraštui. Sveikiname nugalėtojus!

Kalba – tai viena iš didžiausių ir nuostabiausių dovanų, kurią padovanojo mums tėvai. Gavome ją su pirmuoju oro įkvėpimu, o gal net ir anksčiau...

Prieš tai, kai prabilau, Tu jau giedojai man.

Ir buvai toks geras man...

Kol dar nekvėpavau, įpūtei gyvastį

Ir buvai toks malonus...

(Iš giesmės „Bepročiška meilė“)

Ką tik gimę į šį pasaulį jau atsinešėme kažką savo. Kalba... papročiai... tradicijos... giminystės ryšiai... Visa tai – mano. Lietuvių kalba – mano kalba. Šią dovaną perdavė man tėvai, seneliai, proseneliai, protėviai labai paprastai – tiesiog kalbėdami. Leisdami mane mokytis į lietuvišką mokyklą, pasitikėdami savo krašto mokytojais.

O kiek visko buvo... Mano kalba – tai ir mano kalbos istorija... Kiek kovota dėl jos... Kiek ašarų ir kraujo išlieta tam, kad aš šiandien aukštai iškėlęs galvą galėčiau su pasididžiumu ištarti: lietuvių kalba – mano kalba. Esu dėkingas tėvams, seneliams bei mokytojams už tai, kad drąsiai kalbu lietuviškai.

Man, lietuviui, gyvenančiam Lenkijoje, gimtoji kalba yra be galo svarbi. Tai lietuviškas žodis pirmasis palietė mano ausis – lietuviškos pasakos, lopšinės supavo pačias nerūpestingiausias mano gyvenimo dienas: „Bebenčiukas“, „Katinėlis ir gaidelis“, „Sigutė“, „Eglė žalčių karalienė“... Ir dabar girdžiu skambant prosenelės švelnų balsą, kuris man toks savas ir jaukus... Ir tai, ką aš šiandien kalbu ir kaip kalbu, atspindi visą jos rūpestį.

Lietuvišką žodį pirmą ištare mano vaikiškos lūpos. Tai pats pirmutinis ryšys, jungęs mane su mama, šeima, vėliau ir visa kultūra bei visuomene. „O, atsimenu namelį...“ – tai lopšinė, kurią savo tvirtu balsu dainavo Veronika Povilionienė (kilusi iš Dzūkijos), kai buvau dar labai mažas. Mama migdydavo mane skambant šios dainos įrašui. Lietuviškos lopšinės atskleidžia protėvių pasaulio

Lietuvių kalba – mano kalba

Rašinyų konkursui „Mūsų kalbinis kultūrinis kraštovaizdis“ 2024

AUGUSTINAS VENSLOUSKAS

grožį ir būties tikrovę. Kaip nuostabu, kad tai turi išliekamąją vertę.

Skambant lietuviškam žodžiui, mokiausi mane supančio pasaulio. Mano tėvai, pirmieji mokytojai, mokė ir moko puoselėti lietuvių tradicijas... Sekdamas mamos ir tėčio pėdomis, pasineriu į lietuviškos dainos ir šokio pasaulį. Su pasididžiavimu lankau mokytojos Astos Pečiulienės vadovaujamą mūsų licėjaus šokių grupę „Šalčia“. Lankau ir mamos globojamą lietuviškų bažnytinių giesmių grupę „Kairos“. Visa tai – mano jaunos širdies kraitis, kuris padės man gyventi, niekada nepasiduoti. Ir nepaprastai

džiaugiuosi, kad:

*Iš kopų šnabždesio su debesim ir
prošvaistėm,*

Iš marių virpulio ir ežerų nendrėtų,

Iš duonos kvapo ir miškų giesmės

Kalba gimtoji lūposna įdėta...

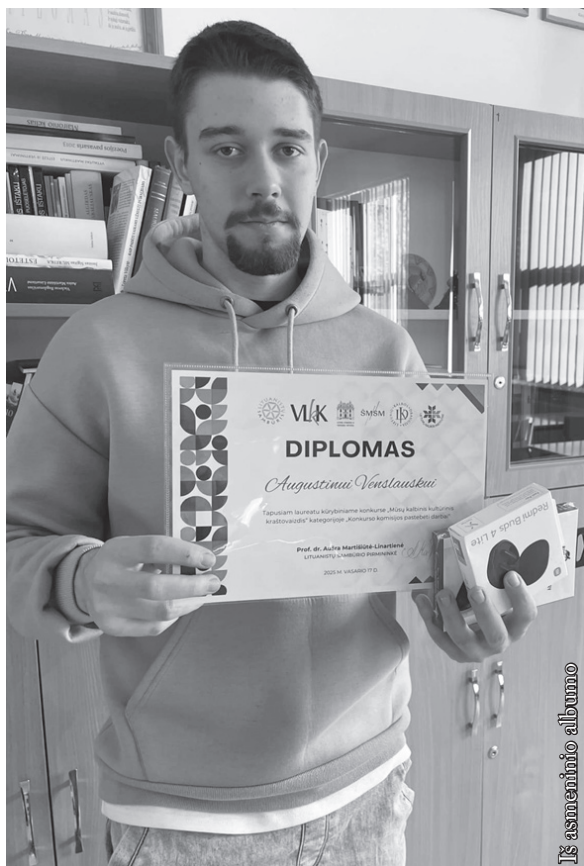
(J. Degutytė)

Stebėdamas greitai besisukantį pasaulį matau, kad be galo svarbu yra gerbti savo gimtąją kalbą. Deja, šiame moderniaame, besikeičiančiame pasaulyje, kai nemažai jaunų žmonių išvažiuoja į užsienį ieškoti laimės, pagarba gimtajai kalbai yra labai sumenkinta. Taip lengvai žmonės pasiduoda Vakarų įtakai, užmiršta tai, kas sava ir artima sielai. Patys, niekieno neverčiami kalba svetima kalba, o kas dar liūdniau – gimtosios lietuvių kalbos nemoko savo vaikų. Tai liūdna ir nesuprantama. Mane, dar mažą berniuką, močiutė Onutė Priclekienė nusivežė į Seinus parodyti, kur amžinai ilsisi mūsų garsusis poetas Antanas Baranauskas. Jau tada ji papasakojo, kaip rašytojas troško išstbulinti lietuvių kalbą, kalbėjo apie būtinumą ištirti ne tik kaimo, bet ir kiekvienos parapijos kalbą, palyginti visas tarmes, nustatyti jų skirtumus ir atrinkti iš jų visa, kas reikalinga, pirmiausia žiūrint kalbos prigimties. Močiutė man vis kartoją: „Vaikeli, tik gerbdamas savo kalbą, gerbi ir pats save.“

Laikui bėgant supratau, kad lietuvių kalbą galėčiau pavadinti savo kalba, kuria reikia

rūpintis. Kaip gėlę laistai, kad ji žydėtų, taip kalbą reikia vis iš naujo įvertinti, nepasitikėti tik tuo, kad ji yra duota mums kaip dovana visam gyvenimui. Tai tik nuo manęs priklauso, ar ji išliks man kaip amžina vertybė. Tai aš esu už ją atsakingas. Gyvendamas Lenkijoje, ypač priva-lau rūpintis tuo, kas lietuviška, tuo, kuo kvėpuoja Lietuva. Noriu, kad tai būtų ir mano Lietuva. Knygos, lietuviški dokumentiniai filmai, straipsniai lietuvių kalba yra tarsi lieptas, vedantis naujų pažinčių link. Mano kalba padės man planuoti ateitį... Gal tai bus studijos Lietuvoje... Gimtosios kalbos mokymasis – vertybė pati savyje. Tuo aš didžiuojuosi. Ir nepasiduosiu pagundai kalbėti net ir pačia universaliausia kalba. Galvo-siu lietuviškai, dainuosiu lietuviškai, juoksiaus ir liūdėsiu lietuviškai...

Šią akimirką prieš akis man išnyra mano senelio Petro Venslausko paveikslas. „Miegok, miegok Tu, angeliškas groži...“ – dainuodavo diedulis. O man paaugus, vis pasakodavo, kad nuo 1973-ųjų iki 1983-ųjų jo kluonas buvo tarsi dabartiniai Punsko lietuvių kultūros namai. Čia vyko koncertai, buvo statomi vaidinimai, skaitoma poezija bei lietuvių literatūra. Niekada čia niekam nepritrūko vietos, net ir duonos kąsnio po repeti-cijų išalkusiems mūsų krašto lietuviams. Visa tai dar labiau padėjo man suprasti, kad lietuvių kalba yra mano kalba. Ir darysiu viską, kad ji neišnyktų iš mano vertybių sąrašo. Fiziškai senelio jau nėra... Ilsisi pas Dievą. Bet jis yra mano lietuvių kalboje, mano kvėpavime... Ačiū Tau, Dieduli!

Augustinas Venslauskas

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: vizionierius, pralenkęs laiką

AUSTĖJA JAKUBICKAITĖ

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis – menininkas, kurio pasaulis netilpo į rėmus. Jo drobėse skambėjo muzika, o jo muzikoje pynėsi paveikslai. Jis gyveno pasaulyje, kuriame menas neturėjo ribų.

Šiomet Lietuva mini 150-ąsias Čiurlionio gimimo metines ir kviečia dar kartą pažinti savo menininką, atrasti jo kūrybą bei išskirtinį genialumą.

GENIALUMAS BE RIBŲ

M. K. Čiurlionis nebuvo tiesiog talentingas menininkas – jis buvo vizionierius, kurio mintys sklandė toliau už jo laikmečio ribų. Jis pirmasis lietuvių modernistas, tačiau kartu ir kur kas daugiau. Jo paveiksluose kosmosas tapo ranka pasiekiamas, o muzikoje –

sapnai susiliejo su realybe.

Tikriausiai retas žmogus nėra girdėjęs jo simfoninių poemų „Miške“, „Jūra“ ar neregėjęs paveikslų „Rex“ ir „Karalių pasaka“. Tačiau jei dar nesate susipažinę su Čiurlionio kūriniais, dabar puiki proga juos atrasti. Jo kūryba padėjo pamatus ne tik šiuolaikinei Lietuvos kultūrai, bet ir pozicionuoja jį kaip unikalų kūrėją Europos meno istorijoje.

Gimęs Varėnoje, vėliau su šeima įsikūręs Druskininkuose, jis augo muzikos ir gamtos apsuptyje. Čiurlionių namuose muzika buvo kasdienybė – visi vaikai mokėsi groti, o šeimos svetainėje ir šiandien kabo tvarkaraštis, pagal kurį vyko muzikos pamokos. Žymusis menininkas jau vaikystėje stebino savo gabumais: penkerių grojo iš klausos, septynerių skaitė natas, o tėvą – vargonininką – pavaduodavo mišiose.

Studijos Varšuvoje, vėliau Leipcige atvėrė kelius į platųjį meno pasaulį, tačiau akademinį rėmų jis nepripažino. M. K. Čiurlionis nevaikščiojo jau pramintais takais – nekelia viena meno kryptimi, jis pats buvo takas. Piešti Čiurlionis pradėjo Leipcige. Pirmieji jo eskizai – laiškai ir pašto atvirukai, skirti broliui Povilui, kuriuose piešinių kur kas daugiau nei tekstų. Piešimas tapo nauja jo saviraiškos forma.

Viena ranka jis kūrė simfonines poetas, kita – tapė garsiuosius ciklus: „Saulės sonata“, „Zodiakas“, „Pasaulio sutvėrimas“. Jo tapybos stilius buvo unikalus – kupinas simbolizmo, mistikos ir vizionieriško požiūrio, o kūrinuose,

tokuose kaip „Rex“, „Karalių pasaka“ ar „Pilies pasaka“, susipynė gamta, kosmosas ir mitologija.

Čiurlionio kūrybai įtakos turėjo jo domėjimasis teosofija, kosmologija, filosofija ir senovės Rytų kultūromis. Lietuvos, kaip vienos iš paskutiniųjų krikščionybei atitekusių pagonių kultūrų, padėtis taip pat skatino jaunojo menininko mistinius ieškojimus ir persmelkė jo kūrybą visuotinė mitine iliuzija.

MEILĖ KAIP ĮKVĖPIMO ŠALTINIS

Vienas ryškiausių Čiurlionio gyvenimo akcentų – jo meilė Sofijai Kymantaitei, moteriai, gebėjusiai suprasti menininko vidinį pasaulį.

Ji buvo pradedanti rašytoja, savarankiška, išsilavinusi kaip reta to laikmečio Lietuvoje ir nepaprastai įdomi asmenybė. Jis – trisdešimt dvejų metų kompozitorius, chorvedys ir dailininkas, vis dar kovojantis dėl pripažinimo. Sofija galėjo sužavėti ir sužavėjo ne vieną, tačiau pasirinko jį – keleriems bendriems metams ir visam našlės gyvenimui. Jų meilė buvo trumpa, bet itin ryški.

Mikalojaus laiškai Sofijai yra sugulę į po menininko mirties išleistą knygą. Jie liudija, kiek daug gali nuveikti žmonės, padėdami vienas kitam, ranka rankon žengdami keliu, kurį M. K. Čiurlionis nusakė paprastais žodžiais: „Dirbsime, tikėdami geresne žmonijos ateitimi, tikėdami savimi, kad pridėsime nors po vieną plytelę prie rūmo, šimtais amžių statomo.“

Tačiau jautrūs žodžiai mylimajai, nugulę ant balto popieriaus lapo, atskleidžia ir jautrų, abejojančią, bet kartu nepalaužiamą menininko vidinį

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

M. K. Čiurlionio 12 paveikslų ciklas „Zodiakas“

pasaulį. M. K. Čiurlionio gyvenime nuolat vyko kova tarp meninės vizijos ir materialios realybės. Lietuvoje jis liko iki galo nesuprastas, o skurdas lėmė daugelį menininko pasirinkimų. Tačiau Sofija ir kūryba buvo jo didžiausi stimulai judėti pirmyn.

Vilniuje jis bandė užsidirbti vadovaudamas chorams ir ieškodamas pianino korepetitoriaus darbo, bet pasisekdavo nedažnai. Į kultūrinę veiklą nėrė stačia galva: rengė lietuvių dailės parodas, rašė straipsnius, buvo Lietuvių dailės draugijos valdybos pirmininkas ir garbės narys. Tačiau jautėsi svetimas tarp savo amžininkų – per daug jautrus, per daug savitas, per daug pralenkęs laiką.

KŪRYBOS FENOMENAS

Čiurlionis buvo pirmasis Lietuvos šiuolaikinis kompozitorius, parašęs

pirmuosius lietuviškus simfoninius kūrinius. Tapyboje jis pasirodė esąs ypatingas novatorius, kūręs naujas meno kūrinių formas – tapybines sonatas, preliudus ir fugas. Tačiau M. K. Čiurlionio gyvenime buvo visko: perfekcionizmo, savikritiškumo, reiklumo sau ir savo darbams, nepaisant materialinių aplinkybių, bet kartu ir noro apsaugoti mylimąją nuo savo paties nevilties.

Jo kasdienybė buvo asketiška – jis dirbo ilgai ir sunkiai, dažnai pamiršdamas pavalgyti ar pailsėti. Garsiojo menininko dienos prasidėdavo nuo ankstyvo ryto – grojimas, eskizai, tapyba ir darbas iki išsekimo. Jo sesuo prisimindavo, kaip Mikalojus per ilgus vakarus neatsitraukdavo nuo fortepijono, kai visi kiti namiškiai jau miegodavo.

Čiurlioniui menas buvo tarytum

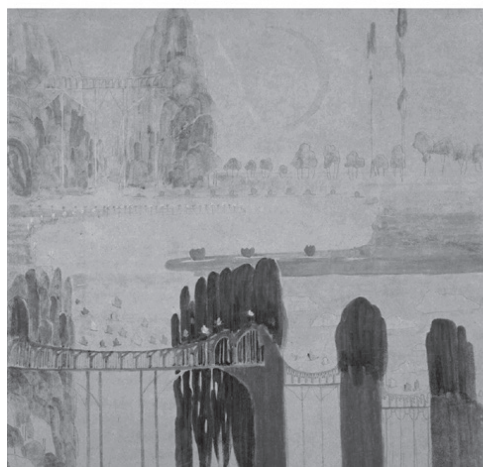
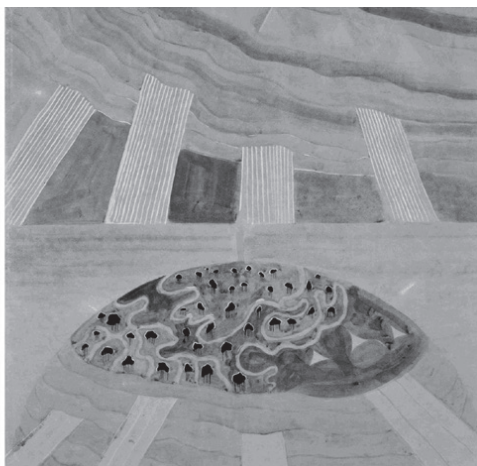
oras, o jo talentas kur kas didesnis už jį patį. „Žinai, Zosele, – tapau! Nuo ketvirtadienio tapau po 8–10 valandų kasdien. Nieko neišeina, bet tai nieko. Tapau sonatą – eskizuose jau visa apmesta (4 dalys), labai sunkiai eina, o labai norėčiau ją baigti kuo greičiau, nes jau antra pradeda man rodytis akyse“, – rašė jis žmonai Sofijai. Todėl jį apibūdinti tik kaip dailininką ar kompozitorių būtų per siaura. Jis buvo menininkas, kuris suvokė kūrybą kaip visumą. Jo paveiks-lai turi ritmą ir muziką, o muzika – vizualumą.

Rečiau girdimas faktas, bet paraleliai su tapymu ir muzikos komponavimu M. K. Čiurlionis užsiėmė literatūrine kūryba, tik mažai jo literatūrinių kūrinių yra išlikę. Jis fotografavo, buvo aktyvus lietuvių bendruomenių Varšuvoje ir Vilniuje veikėjas, chorų vadovas. Jiedu su žmona parašė meno eseistikos knygą, buvo pradėję rašyti lietuvišką operą „Jūratė“, bet darbo niekada nebaigė. Liko tik šios operos dekoracijų ir uždangos pirminiai eskizai bei nutapyti du paveiks-lai, įkvėpti operos siužeto: „Žaibas“ ir „Perkūnas“.

Mikalojus buvo toks novatoriškas, kad jo idėjos pralenkė net laikmetį. Jis eksperimentavo su spalvų deriniais, linijomis, simboliais, kūrė gilius mitologinius ir kosmogoninius vaizdinius. Muzikinėje kūryboje jis derino liaudies motyvus su simfoniniu mąstymu, plėtojo harmonines struktūras, artimas impresionizmui ir ekspresionizmui. Menininkas dažnai vadinamas vienu iš modernizmo dailės pradininkų greta čeko Františko Kupkos.

TAPYBA IR LIETUVOS GAMTA

M. K. Čiurlionio kūryboje itin svarbi buvo gamta, ji menininko darbuose ne tik fonas, bet visatos dalis. Saulėlydžiai, debesys, audros, gintaro spindesys, medžių siluetai, – viskas jo drobėse alsuoja gyvybe ir paslaptimi.

„Sonata I (Saulės sonata)“

Raigardas ir Baltijos pajūris Čiurlioniui buvo dvi mėgstamiausios vietos – jo tapybos įkvėpimas. Gimtųjų apylinkių gamtos išpūdžiai menininkui buvo šis tas didesnio ir svarbesnio negu vien meninė impresija. Kaip tik todėl dailininkas taip mėgo klajoti po Druskininkų miškus ar Palangos pajūrį, o gamtos išpūdžiai emociškai perteikti tiek rašytine forma, tiek tapyboje.

Ne ką mažiau svarbi kūrėjui buvo ir Lietuva, gimęs dvikalbėje kultūroje Čiurlionis sąmoningai pasirinko būti lietuviu bei savo kūrybą paskyrė Lietuvai. Lietuvai, kurios vardas tuo metu buvo ištrintas iš Europos žemėlapių. Čiurlionio kūryba įkvėpta gimtinės gamtos grožio, persmelkta lietuviškos gamtos sielos – pagarbos ir garbinimo gamtos pasauliui, neatsiejama nuo to, ką jam reiškė būti lietuviu.

Lietuvių liaudies dainos, pasakos, mitai, – visa tai įsiliejo į jo kūrybą, virto garsais ir spalvomis. Ypač mėgtos jo buvo dvi romantinės legendos. Pirmoji – legenda apie jūrų deivės Jūratės ir žvejo Kastyčio meilę bei jos šukes gintaro pilyje jūros dugne. Ji įkvėpė nutapyti „Sonatą Nr. 5 (Jūros sonatą)“. Antroji – Raigardo slėnio legenda, supinta iš moralinių, didaktinių, stebuklinių elementų. Pasakojanti, kaip Raigardo gyventojai supykė dievą Perkūną ir miestas prasmego skradžiai. Dailininko akis buvo skvarbi, o žvilgsnis įdėmus. Jis gebėjo perteikti net lietuvių dainas, kurias nuolat girdėjo. Dainuoti visur ir visada – dirbant, linksminantis ar verkiant buvo Lietuvos kaimo tradicija. Kas galėjo būti artimiau už dainas jaunuoliui, augusiam muzikaloje šeimoje?

KŪRĖJO LIKIMAS

Čiurlionio gyvenimas primena legendą: skurdas, nesupratimas, genialumas ir ankstyva mirtis – tikras kūrėjo likimas. Paskutiniai gyvenimo metai – nuovargis, perdegimas, vienvė ir nervinis išsekimas – atvedė kūrėją į sanatoriją. Tačiau kūrybinė energija jį lydėjo net ir tada, pasakojama, kad menininkas, būdamas sanatorijoje, vis dar bandė piešti ir kurti. Deja, jo sveikata vis silpo. Jis mirė vos 35-erių – palikęs daugybę nebaigtų kūrinių ir dar daugiau idėjų, kurios liko tik jo vaizduotėje.

Tačiau vos per 35-erius gyvenimo metus ir tik dešimt kūrybos metų jis paliko neįsivaizduojamai didelį pėdsaką – daugiau nei 400 muzikos kūrinių ir 300 paveikslų, kuriuose ir šiandien gyvuoja jo palikimas, įkvėptas mitologijos, kosmoso ir gamtos.

Jo paveikslai šiandien atrodo kaip laiko mašina, pernešanti į kažką, kas dar tik ateis. Jo muzika? Ji vis dar ieško savo klausytojų, nes nėra lengvai suvokiama. Ji tokia pat paslaptinga, kaip ir pats Čiurlionis. Jo kūryba neleidžia skubėti – ji kviečia sustoti, įsiklausyti, išsižiūrėti. Paveiksluose slypi kažkas, kas pranoksta laiką, o muzika – tarsi kvietimas į kitą realybę.

Lietuva brangina savo genijų, tačiau jo palikimas priklauso visam pasauliui. Darbai saugomi Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune, paveikslai keliauja po pasaulio galerijas, o muzika skamba tarptautinėse scenose.

Šiais metais Čiurlionio gimimo metinėms paminėti bus surengta daugiau nei 148 renginiai: parodos, koncertai, instaliacijos visoje Lietuvoje ir už jos ribų. Kompozitoriaus muzika šiame pasieks netgi žvaigždes – jo kūriniai bus atliekami Tarptautinėje kosminėje stotyje. Mikalojaus Konstantino Čiurlionio būta per daug savito, kad būtų galima jį pakartoti.

Gyvenimas, kai pasirenki širdimi

BOŽENA BOBINIENĖ

*Tęsinys.
Pradžia „Aušros“ š. m. 4 nr.*

Božena Bobinienė: Kur sugrįžai?

Lida Pečiulytė: Į Varšuvą. Ten jau buvo mano sesuo. Ir aš susiradau darbą. Pamaniau, laikas sustoti kokioje nors saugioje mano komfortui vietoje. Čia gyvenau beveik 3 metus. Galėjau pagaliau skirti dėmesio savo kitai (po rašymo) aistrai – sportui. Dar studijų laikais, kai pirmą kartą išvykau į Portugaliją, lankiau sporto klubus, kuriuose ne tik sportavau, bet ir stebėjau trenerius, o jie mielai man atskleisdavo instruktoriaus darbo niuansus. Tada labai daug iš jų išmokau.

Taigi, sugrįžus į Varšuvą, įsidarbinau įmonėje, kur dirbau pagal darbo sutartį nuo 8 iki 16 val. Mano gyvenimas labai sulėtėjo – nebuvo

kelionių, mokslų, aktyvumo. Tiesiog buvo nuobodu (juokiasi). Jaučiau, kad tai ne mano gyvenimas. Bet kalbinama artimųjų, kad sugrįžčiau į „normalumą“, sustojau. Tada, turėdama daug laisvo laiko, baigiau asmeninio trenerio kursą.

B. B.: Ir pradėjai dirbti sporto klube?

L. P.: Pradžioje klube, kurį pati lankiau, naujai įgytas žinias ir gebėjimus siūliau tik pažįstamiems – sesei, draugams. Kartu treniravomės, aš juos mokiau, į ką turėtų kreipti dėmesį sportuodami. Bet jaučiau, kad kuo toliau, tuo labiau Varšuva mane slegia. Supratau, kad Lenkijos sostinė nėra mano vieta, su kuria norėčiau susieti savo gyvenimą. Nusprendžiau dirbti tik nuotoliniu būdu ir susikūriau galimybę valdyti savo laiką...

B. B.: ...ir vėl pradėti keliauti.

L. P.: Taip. Galėjau susikrauti daiktus ir nešiojamąjį kompiuterį į kuprinę ir išvykti. Tarkim, savaitei vykau į Turkiją, kitą kartą į kitą šalį ar tiesiog į tėvų namus atostogų... Jei sugrįždavau į Varšuvą, daugiau laiko skirdavau treniruotėms sporto klube.

Tai buvo nauja patirtis. Lig šiol mano visos veiklos nereikalavo tiesioginio bendravimo su žmonėmis, didesnėmis grupėmis, o treniruočių salėse aš su jais susitikdavau kiekvieną kartą.

B. B.: Ar pirma treniruotė grupėje kėlė jaudulį?

L. P.: Be abejo, juolab kad iškart buvau „įmesta į gilų vandenį“: man buvo pasakyta, kad pati turiu vesti užsiėmimus apie 20 moterų grupei.

Pradžioje tai kėlė nerimą: ar sugebėsiu, kaip mane priims grupė. Keistas jausmas, kai į tave žvelgia visos akys, stebi, ką darai, ir atkartoja tą patį (šypsosi). Tai visiškai kita patirtis negu dirbant asmeniškai su vienu žmogumi. Bet man patiko, greit įsitraukiau.

B. B.: Ar ilgai ten užtrukai?

L. P.: Kaip minėjau, Varšuvoje nebuvau ilgai. Netrukus atsisakiau savo pagrindinio darbo įmonėje, kur reikėjo tik „sėdėti“ prie kompiuterio ir atlikti tas pačias užduotis, nes tai mane labai vargino. Norėjau ką nors keisti,

Portugalija, Lagos miesto pakrantės prie Atlanto vandenyno

nemačiau prasmės ir savęs pačios, atliekančios tokias pareigas.

B. B.: Ar jau buvai susiplanavusi, ką veiksi?

L. P.: Taip. Grįžus iš Varšuvos pas tėvus, apsvaarsčiau padėtį. Pakalbinta draugės, nusprendžiau vykti į Islandiją. Ji labai to norėjo, o mane lyg kas stabdė. Paklausius savo vidinio balso, visgi į tą šalį neišskridau. Ten šalta, o aš mėgstu vasarą ir šilumą (juokiasi). Todėl pagalvojau, kad įdomu būtų susirasti vietą kruiziname laive ir jame dirbant kartu keliauti. Juolab kad mūsų krašte yra žmonių, pvz., Dalia Valinčiūtė, kurie tokiam iššūkiui buvo sėkmingai pasiryžę ir dirbę. Tačiau aš norėjau dirbti ne restorane, o sporto klube – treniruoti kruizo keleivius. Susisiečiau su agentūra, kuri specializuojasi šioje srityje ir įdarbina instruktorius. Tačiau dėl ne iki galo aiškių įdarbinimo sąlygų nusprendžiau visgi su savo pasirinkimu palaukti.

B. B.: Tai ar buvo koks B planas?

L. P.: Na, kruizinio laivo iškart neatsisakiau. Mano prašymas jame įsidarbinti buvo priimtas teigiamai – bet restorane, o ne sporto klube. Tuo pat metu sužinojau, kad yra galimybė išvykti į Kiprą ir įsidarbinti viešbutyje laisvalaikio animatore. Taigi, susikroviau daiktus ir išvykau į salą dirbti turistų poilsio organizavimo srityje.

B. B.: Turbūt nėra taip paprasta sudominti prabangių viešbučių svečius ypač aktyvia fizine veikla.

L. P.: Taip, tai visiškai kita patirtis. Susiduri su įvairiausiais žmonėmis, atvykusiais iš įvairių šalių. Reikia juos sudominti,

Prancūzija, Lourdes miestas Pirenėjų kalnuose

paskatinti, kad ateitų į užsiėmimus. Pačiam būti atviram, mandagiam, maloniam, sugebėti bendrauti su poilsiautojais, patenkinti jų lūkesčius. Ryte vesdavau mankštą, jogą, o apie pietus – prie baseino zumbos šokių. Tokiu būdu dirbau apie du mėnesius. Tai buvo įdomi veikla, bet labai sunkiai pakenčiama – juk reikėjo dirbti saulės kaitroje (birželio mėn. temperatūra viršijo 40 laipsnių), užsiėmimai vyko atviroje erdvėje, prie baseinų. Turistams tai nebuvo problema, nes jie sportavo vandenyje (juokiasi). Vienu metu pasijutau taip išvargusi, kad nusprendžiau grįžti į Šlynakiemį pailsėti.

B. B.: Iš kurorto, kur visi atostogauja, Tu sugrįžai pavargusi ir išalinta. Visgi gera turėti vietą, kur gali sugrįžti pakrauti savo baterijas.

L. P.: Tai buvo jau atostogų metas. Nusprendžiau, kad į ankstesnį nuotolinį darbą pagal sutartį jau nebe grįšiu. Taigi, turėjau šiek tiek laiko apmąstymams. Trenerės-instruktorės patirtis mane traukė eiti toliau šia kryptimi. Pagalvojau, kad galiau pabandyti paieškoti užsiėmimo šioje srityje tiesiog arti namų, Suvalkuose. Pirmą pasiūlymą gavau iš sporto klubo „Calypso“. Pradėjusi su juo bendradarbiauti, atradau, kad panašių vietų čia yra daug daugiau. Tai man buvo malonus atradimas.

B. B.: Iš tiesų sporto, kūno rengybos ar kitų fizinio aktyvumo vietų Suvalkuose ir apylinkėse yra nemažai. Nežinome apie jas, jeigu nesidomime ir neieškome.

L. P.: Be abejo. Nustebau, kad Suvalkuose esą tiek įvairių galimybių dirbti su savo kūnu. Buvau sumaniusi net ir pati įkurti

savo pilateso studiją (pastaruoju metu būtent ši kūno kultūros šaka mane labai domina, nors anksčiau daugiau dėmesio skyriau darbui su svoriais).

B. B.: Pastebėjau, kad pilatesas (užsiėmimai, gerinantys raumenų balansą, sąnarių paslankumą, raiščių elastingumą) ar specialūs stuburo pratimai yra itin populiarūs. Dažnai trūksta vietos salėje, tokia didelė yra paklausa. Turbūt dėl to, kad tai nesudėtingi, lengvi, tiesiog atpalaiduojantys pratimai.

L. P.: Tai geras ženklas. Vadinausi, žmonės daugiau dėmesio skiria savo fizinei sveikatai, o aktyvus judėjimas, mankšta yra šiuo atžvilgiu be galo svarbūs. Dabar dirbu, tarp kitko, naujausiame ir, ko gero, geriausiai įrengtame Suvalkų miesto sporto klube „Xtreme Fitness Gyms“. Užsiėmimus vedu personaliai ir grupėms. Man labiau patinka asmeniniai susitikimai su vienu lankytoju. Skiriu dėmesį tik tam konkrečiam žmogui, jo galimybėms, progresui. Bet šiaip sporto klubuose vedu dažniausiai pilateso užsiėmimus. Nevengiu ir aktyvesnės, greitesnės mankštos su svareliais bei kitomis priemonėmis (pvz., kamuoliais, juostomis). Šiuolaikiniuose sporto klubuose labai patogu pasirinkti sau tinkamą laiką, mankštos pobūdį, instruktorių, užsiėmimų kiekį. Tam yra sukurtos specialios programėlės, kur matomas užimtumas, patogu sumokėti už užsiėmimus, įeiti į salę. Sukurtos taisyklės, motyvuojančios reguliariai sportuoti.

B. B.: Bet nedideli kūno rengybos klubai taip pat turi savo privalumų.

L. P.: Tokiose vietose gal daugiau bendravimo. Lankytojai susipažįsta ne tik su savo treneriais, bet ir su kitais lankytojais. Susiburia žmonių

grupė, turinti bendrų tikslų. Vieni kitus skatina ir palaiko.

B. B.: Pritariu. Lankydamas nedidelį sporto klubą, daugumą žmonių sutinku pastoviai, puikiai sutariam, o veikla neapsiriboja vien mankšta. Čia organizuojami įvairūs užsiėmimai, susiję ne tik su fizine, bet ir psichine, psichologine sveikata: meditavimas gamtoje, maudynės šaltame vandenyje, pirtis.

L. P.: Taigi, kas ieško, tas randa sau tinkamą vietą. Sugrįžusi į savo kraštą, maniau, jog tik didmiesčiuose „kas nors įdomaus vyksta“, bet pasirodo, kad ir Suvalkuose galima rasti daug užsiėmimų, vietų, kur pasiūla labai įvairi ir galima išbandyti naujus dalykus. Tiesiog reikia domėtis. O „pasigavęs tą siūlą“, prieini prie išvados, kad pasirinkimas yra labai didelis. Manau, šiais laikais tikrai kiekvienas gali rasti sau tinkamiausią veiklą.

B. B.: Bet nepakanka vien pasiūlymų įvairovės. Reikia dar norėti ką nors veikti, nes šiais laikais nuotolis ar blogas oras jau nėra pasiteisinimas.

L. P.: Taip, mes linkę dažnai bambėti dėl nepalankaus rudens ar žiemos laikotarpio, slogios nuotai kos, nuotolių, laiko stokos ir visų kitų priežasčių. Bet visi žinome posakį: nėra blogo oro, tik bloga apranga. O laiką visada galima organizuoti taip, kad jo liktų ir sau – savo malonumams, pomėgiams ar sveikatinimuisi. Žinoma, priklausomai nuo to, kas kam siejasi su malonių laisvalaikio leidimu (juokiasi). Gal verta išbandyti štai ką: palikti patogią sofą ir televizorių (dažnai ir pripildytą šaldytuvą) ir išeiti į gamtą pasivaikščioti, išsirušti į žygį, pabėgioti, pavažinėti dviračiu... Sporto klubas, baseinas ar

kitos veiklos – tai nėra dalykai tik išrinktiesiems. Galiausiai galima pradėti nuo paprasčiausio dalyko: kiekvieną dieną skirti bent pusvalandį mankštai namuose.

B. B.: Aktyviai leidžiant laiką, ir rudens ar žiemos dienos įgauna kitą prasmę.

L. P.: Susitelkdamas į save, žmogus fokusuoja dėmesį į savo konkrečias veiklas ir poreikius, o ne į tai, ką veikia ar kalba kiti. Savo gyvenimo vertę gali pamatyti tuomet, kai pats juo užsiimi ir nestebi, neanalizuoja visų kitų gyvenimų. Tiesiog pačiam reikia pasirūpinti savo sveikata, savijauta, komfortu.

B. B.: Bet kai kas pavadintų tai egoizmu...

L. P.: Manau, kad tai yra sveikas egoizmas. Visuomenėje egoizmas dažniausiai siejamas su kuo nors neigiamu. Mat jei esi susitelkęs į save – tai kažkas blogo. Tačiau susitelkiu į save, nes tai aš tą gyvenimą gyvenu, tai mano emocijos, jausmai, laimė ar skausmas. Tai aš visa tai turiu išgyventi, o ne kiti. Kitas žmogus, net ir labai stengdamasis įsijausti į mano būseną, niekada nebus mano vietoje. Jeigu sutelksiu dėmesį į savo gyvenimą ir būsiu laiminga, tai ir kiti su manimi bus laimingi, nes aš ta laime galėsiu dalintis. Turėsiu savyje džiaugsmo, energijos, pozityvumo, sveikatos, jėgų ir tuo galėsiu „užkrėsti“ kitus. Pastebėk: jei esame liūdni, suirzę, nepatenkinti ar pikti – aplinkos atsakas į tokias emocijas yra panašus.

B. B.: Be to, jeigu aš pati savimi pasirūpinsiu, tai išlaisvinsiu tą kitą žmogų nuo pareigos manimi rūpintis jausmo. Suteiksiu jam erdvę užsiimti savo gyvenimu, o ne mano...

Graikija, Skopelos sala

Iš Lidos Pečiulytės asmeninio albumo

L. P.: ...ir jeigu nepadovanosi, neduosi sau ko nors pati – tai niekas tau to neduos. Iš tuščio į tuščią neįpilsi.

B. B.: Taip, čia labai paprasta: jeigu aš savo kūno „neišvesiu“ pasivaikščioti, nepaskatinsiu sportuoti, neparūpinsiu sveiko maisto, nesuteiksiu pozityvaus mąstymo – tai kaip gali kas nors kitas tai padaryti? Aš turiu atlikti visą tą darbą pati.

L. P.: Aišku, kitas žmogus gali mus motyvuoti, paskatinti, parodyti kelią, bet tai ne jo raumenys, ne jo galva, ne jo skrandis turi atlikti visą darbą. Pats turi žengti pirmą žingsnį, po to kitą, ir taip toliau. Svarbu veikti, nes galima daug klausytis, stebėti, skaityti, žiūrėti tinklalaidės – ir svajoti ar pavydėti, kad kitiems tai pavyko.

B. B.: Be to, yra dar vienas dalykas, kurio šiuolaikinis

žmogus nemėgsta: sėkmė neateina staigiai. Tam reikia pastangų ir laiko. O Tu būtent pasirinkai: mokslus, keliones, darbus, veiklas. Tai, kad esi dabar šitoje vietoje, siejosi su iššūkiais, kurie užtruko tam tikrą laiką.

L. P.: Pirmas dalykas – reikia tiesiog susidėtioti sau galvoje, nugalėti abejones ir baimes. Mano manymu, svarbiausia peržengti savo ribas – net jei nežinai, kas tavęs laukia už posūkio. Nesvarbu, kad niekada anksčiau ten nebuvai, bet eini ir bandai. Gal tai nėra taip baisu, kaip anksčiau atrodė. O dėl laiko – pažiūrėk, kiek jo kartais praleidžiame pro pirštus...

Pradėdama trenerės-instruktorės darbą, taip pat galvojau: o kas, jeigu man nepavyks, nesugebėsiu ar žmonės manęs nepriims palankiai? Bet peržengiau tą savikritikos ribą, savo baimę, ir pasirodė, kad pasirinkau teisingai. Visada kartoju: pabandyk! Jei nepavyks ar netiks ta veikla – tai

bent žinosi, kad tai ne tavo.

Pavyzdžiui, būna, kad į užsiėmus su svarmenimis ar kita įranga sporto klube pirmą kartą ateinantys žmonės, ypač moterys, labai gėdijasi, jog nemoka naudotis visais prietaisais, neturi pakankamai jėgos jų kilnoti. Dėl to vengia ką nors daryti, ypač jei šalia yra žmonių, kurie sportuoja ne vienus metus. Tada aš toms moterims patariu, kad sutelktų visą dėmesį tik į tai, ką jos pačios daro, į savo pratimus. Ir nesirūpintų, kas aplink jas. Aiškinu, kad į treniruoklių salę atėję sąmoningi žmonės nežiūri, kokia kitų forma ar išvaizda. Jie stengiasi sutelkti dėmesį į savo kūną ir tai, kaip patys sportuoja, nes juk turi ribotą laiką, už kurį sumokėjo pinigus. Tačiau suprantu tas abejones, nes ne taip seniai ir aš panašiai jaučiausi. Bet ir žinau, kad galima tą gėdos jausmą nugalėti. Stengiuosi klientes motyvuoti, kad patikėtų savo jėgomis.

B. B.: Man atrodė, kad mano amžiaus moteriai nueiti į sporto klubą jau netinka, kad per vėlu strikinėti lyg stirnai po laukus. Bet vietoje pamačiau, kad ateina dar vyresnės už mane moterys ir jos puikiai ten jaučiasi.

L. P.: Būtent. Jos eina dėl savęs. Mano grupėse taip pat yra labai skirtingo amžiaus dalyvių – labai jaunų merginų ir garbaus amžiaus moterų. Ne visada pastarosioms pavyksta atlikti visus pratimus, bet vien tai, kad jos ateina, stengiasi atlikti bent pusę užduočių – jau yra labai daug. Nereikia lygintis su kitais. Einam savo tempu ir pagiriam viena kitą, kad įvykdėme kokį planą. Džiugina mažiausias progresas: kiekvieną kartą pasportavusios jos pastebi savo organizme pokyčius: lėčiau pavargsta, neuždūsta, neskauda raumenų ir t. t. Tai motyvuoja.

(Bus daugiau)

Laiškai iš kalėjimo

AGNĖ KARČIAUSKAITĖ-JANKAUSKIENĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 3 nr.

Motiejaus Agurkio laiškas šeimai iš Lomžos kalėjimo

Lomža, 1937 VII 11

Mylimieji! Sveikinu Jus, mano mylimieji, linkėdamas Jums viso ko geriausio Jūsų gyvenime. Laišką iš Jūsų gavau, nuoširdžiai dėkoju. Birute, nors parašei ant mažo lapelio, bet užtat nepaprastai puikiai ir saldžiai. Perskaitęs Tavo laišką, užsisvajojau labai maloniai – ir tik apie Tave,

angelėli. Palyginau tave su dangaus paukšteliu, sutvertu žmonių džiaugsmui. Kartu pagalvojau, Birute, kad ir mes esam žmonės, gyvenantys rūpesčiuose ir varguose, bet galime pavydėti dangaus paukščiams jų nerūpestingos ir nekaltos laimės. Svajojau ir apie kitus panašius dalykus.

Tolimesnės mano svajonės buvo tokios: kai grįšiu ir rasiu a. a. Sigituką jau ne tokį mažą, kokį palikau, bet jau didelį bernioką, įsivaizdavau, kaip tai bus puiku ir malonu, bet deja, – atsitiko visai kitaip... Dabar tik sapnuose galiu su juo pasimatyti.

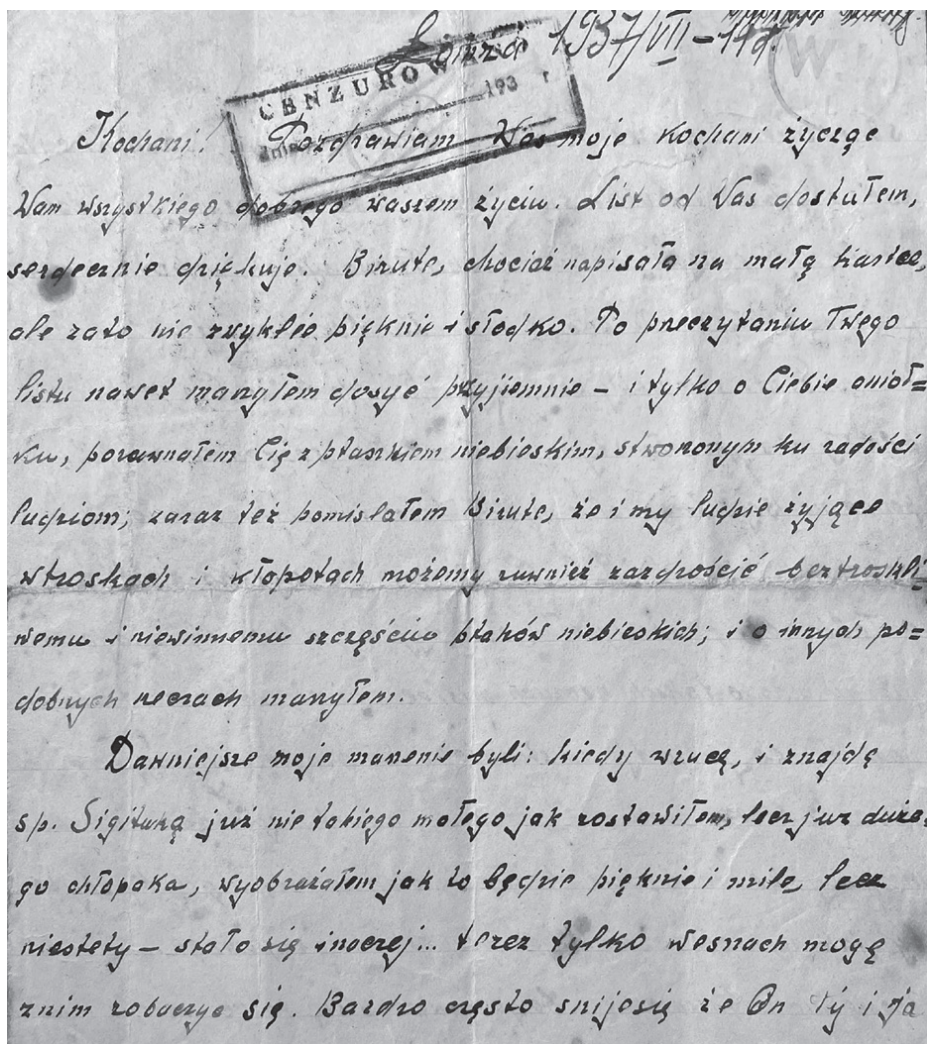
Labai dažnai sapnuoju, kad jis, Tu ir aš vaikštinėjame kur nors po žalią pievelę. Ir taip dažnai visą naktį praleidžiu. Atsibundu ir pasirodo viskas visai kitaip – esu kalėjimo kameroj su likimo bendrininku, paskui prisimenu, kad jis (Sigitis) išėjo iš šio pasaulio negrįžtamai.

Na, bet pradėkim ką kita. Tiesa, kad aš Tave myliu, bet Tu man pavaišai su tuo dviračiu. Ak, širdelė mano, kad dėl Dievo tos laisvos mintys, nuodėmė taip galvoti, angelėli, iš tikrųjų nuodėmė. Dėl Tavęs galėčiau viską padaryti ir Tave prisiminsiu visada (jei išėsiu), bet man atrodo, kad jau ne laikas apie tokius dalykus galvoti. Man atrodo, kad reikia galvoti, kas bus rytoj, tai yra, apie senatvę. O antra, negrįšiu aš gerai aprūpintas, su pinigais, netgi galiu būti gerokai apgadintas, ir visai nesinorės apie tai galvoti. O jeigu būtų viskas kuo geriausiai, laikas apie visas tas kvailys tes pamiršti. Prašau nesupykti, nes aš visada rašau, ką galvoju.

Lomža, 1937 VIII 15

Pirmais savo laiško žodžiais pranešu, kad laišką iš Jūsų gavau, už ką labai Jums dėkoju.

Birute, negaliu suprasti, ką tai gali reikšti, ką Tu parašei tame laiške. Įdomu būtų žinoti, ką Tu dabar supratai ir ką tuo Tu galėtum pasiekti. Aš apie tokius dalykus nenoriu rašyti, bet jei-gu Tu apie tai rašai... norėčiau Tau taip pat parašyti, bet nežinau, nuo ko pradėti. Iš paskutinio Tavo laiško aiškėja, kad Tu esi labai nepatenkinta mūsų santuoka, kad visa ta kliūtis buvo mano asmuo, pajutau širdyje didelį nusiminimą, kad aš buvau ta kliūtis dėl Tavo laimės.

Laiškas iš Lomžos kalėjimo

Motiejus Lomžoje nupinta pirmoji apyrankė iš arklio ašutų, dažyta rašalu

Aš įsivaizduoju visai kitaip, nerandu kaltininko nei Tavo, nei mano asmenyse, kadangi, kai tik susipažinome, tai nuo to laiko pamilome vienas kitą. Tau žinoma, kad mylėjom labai ilgai, bendravimas tais laikais buvo labai malonus, kai prisimenu, tai net gaila tų laikų. Dabar kyla klausimas, kodėl mes susituokėme? Nuoširdžiai galiu Tau pasakyti, kad susituokėme todėl, kad vienas kitą mylėjome, visa tai buvo iš meilės. Po santuokos bendras gyvenimas buvo geras, ir tikriausiai ir dabar dar būtume laimingai gyvenę, jeigu ne tai nelaimė, dar tokia ilga ir sunki. Aš tai dabar supratau, bet, deja, nieko negalima pataisyti. Tu, angelėli, rašai, kad tai buvo Dievo bausmė.

Aš, širdele, viską gerai suprantu ir užjaučiu, ką Tu patyrei ir ką jauti savo širdyje. Gal Tu ir teisi, kad tai buvo Tau nereikalinga, bet vėl negalima pasakyti, kad tai buvo ir taip labai gerai. Juk kiekvienas žmogus, gyvenantis šiame pasaulyje, turi visokių rūpesčių. Aš įsivaizduoju, kad ir Tau galėjo būti ne tik geriau, bet

ir blogiau. Birute, nepriekaištauok, kad jauna ištekejai, Tau tik taip atrodo. Dabartiniais laikais ir senos panos taip pat neturi šansų.

Visa tai mes atmeskim, tegul tai lieka kitiems metams. Aš jau dabar pradėdau svajoti apie kitokius dalykus – nuo ko reikės paskui pradėti. Tikriausiai būsiu ištremtas, bet reikės vis tiek kur nors apsigyventi. Visgi esu vyras, įsivaizduoju, kad sugebėsiu uždirbti pragyvenimui mums abiem. Prašau Tave, Birute, nepergyvenk dėl to. Jeigu mano sveikata nepablogės, tai su viskuo sugebėsiu susidoroti. Aš už visus Tavo rūpesčius, man esant kalėjime, atsilyginsiu šimteriopai. Jei nebus vietos čia, išvažiuosiu į Afriką tigrų medžioti, kažkaip visa tai bus.

Gavau laišką nuo Agurkių. Labai mažai rašė. Rašė, kad šiais metais sausra paskubino rugiapjūtę, bet šiemet turbūt visur taip buvo. Koks derlius buvo, nerašė. Aš dabar irgi parašiau atviruką jiems, o jų laišką Jums palikau, prašiau, kad ir jie atsiųstų, nes iš jų gavau tik rugpjūtį. Rašiau, kad su Jumis susisiektų ir nuolat rašytų. Rašiau, kad nupirktų guminius batus išeiti pasivaikščiojimui, nes mano batai jau menki, o dabar ateina jau ruduo, būna ir drėgniau. Nesinori tų pasivaikščiojimų praleisti, kadangi į joki darbą nevaikštau, visą laiką kameroj sėdžiu, tai man ta valanda labai brangi pavaikščioti gryname ore. Bet ar nupirks, nežinau.

Siuntinį gavau, nuoširdžiai dėkoju. Birute, prašau ant dziūvėsių nebarstyti cukraus, nes kol ateina, tai nusitrina. Vietoj to užbarstymo geriau taip įdėk, aš gausiu. Kai dėl pomidorų ir obuolių, tai Jums rodos žiemą rašiau, ką galima supakuoti, tą galima ir atsiųsti. Tik su pomidorais blogiau, jie apsinaikina. Obuolių

galite visada atsiųsti. O viso kito tiek, kiek ir dabar atsiunčiate, tik ne didesnio svorio kaip 5 kg bruto. Jei kas pasikeis, Jums pranešiu. Buvo kalbos, kad iš šito kalėjimo išvažiuosime, bet kol kas nieko tikro negirdėti. Kiekvienu atveju, jeigu išvažiuočiau, Jums pranešiu.

Dabar dėl Tavo grįžimo į šeimą, tai aš pats nežinau, ką pasakyti. Pasitarkit Jūs kartu, kaip pagal Jus būtų geriau, nes aš tai jau pamiršau, kaip ten gyvenasi, vienu žodžiu, tai jau Jūsų reikalai. Aš atvažiuosiu ten, kur Tu, Birute, būsi, o ne kur kitur. Aš tai būčiau labiau patenkintas, kad Tu būtum pas Pijų, nes ten Tau niekas neįkyri, nors ir namie reikėtų, nes mama ir taip prisidarbavo pakankamai. Nors senatvėje galėtų pailsėti, ir tai gal būtina reikėtų padaryti. Tik blogiausia su Tėvu. Tikriausiai jis Tau neduos ramybės, persekios Tave kiekviename žingsnyje, kaip seniau. Aš tai to nenorėčiau, kad Tu visa tai kęstum, o dabar nors turi ramybę.

Aš tai labai gerai žinau, ką reiškia gyventi ne ramybėje. Ir čia retkarčiais tenka susitikti tokių tipų, kad taip įsikyri, kad nėra kur dėtis. Neseniai turėjau tokį kameros draugą, kuris man taip įkyrėjo, kad jau net nelaukiau taip brangios laisvės, kad tik nuo jo atsiskyrus, nors tai buvo tartum savas vaikiną, bet galų gale su juo išsiskyrčiau.

Skačiau apie Daugėliškių ir Punkską. Ar Lonek nežadėjo man parašyti laiško?

Birute, kažkada manęs prašei, kad atsiųščiau Tau a. a. Magdūtės fotografiją. Šiuo metu jos kameroje neturiu, prašiau prižiūrėtojo, kad įdėtų į laišką, kai aš rašysiu. Kai gausi, parašyk. Prižiūrėtojas žadėjo įdėti, bet Tu nieko apie tai neužsiminei, vadinasi, neišsiuntė. Dabar aš ją siunčiu. Gal turi savo dabartinę nuotrauką, tai atsiųsk.

Ką studijuoja Agnietė (Pacenkaitė)? Kas tas jos sužadėtinis? Ar tai to Lietuvos banko direktoriaus sūnus?

Tai gal ir užteks. Lauksiu iš Tavęs

Motiejus su artimaisiais per 1943 metų Velykas Vilniuje. Stovi trečioje eilėje iš kairės: Pijus Jankauskas-Jankus, Ona Jankauskienė, Viktoras Jankauskas, neatpažintas. Stovi antroje eilėje iš kairės: neatpažintas, neatpažinta, Alicija Valinčytė, Marytė Uzdilienė, Juozas Uzdila. Sėdi iš kairės: Tumelis iš Punsco (?), Veronika Tumelytė-Valinčienė, Birutė Agurkienė ant kelių laiko Tauragį Agurkį, Motiejus Agurkis ant kelių laiko Giedrių Agurkį, neatpažintas

laiško. Atsisveikinu Tave, mano angelėli, bučiuoju Tavo rankes. Pilnas pagarbos ir meilės. Motiejus

Brolau! Atsiprašu Tave, kad Tau visada mažai rašau. Tiesą pasakius, tai ir neturiu ką daug rašyti, nes pas mane vis tas pats. Įsivaizduoju, kad nebus Tau įdomus kriminalisto gyvenimas. Aš įsivaizduoju, kad Tu patenkintas savo gyvenimu, kadangi ko siekai, tai ir apturėjai. Šiais laikais geresnę padėtį sunku ir pasiekti. Geriau gal būtų, kad pasisektų patekti į Punską, būtų daug linksmesnis gyvenimas tokioje vietoje, kur nuo vaikystės prie kokių žmonių esi pripratęs. Jau jeigu nėra galimybės patekti į Punską, tai geriausia būtų pradėti kokioje nors pastovioje vietoje gyventi, kad ir tuose Daugeliškiuose. Pijau, jau laikas būtų ir apsivesti, aš to Tau linkėčiau. Būtų geriau natūraliai gyventi. Žmogus daugmaž užmiršta visokius kitus dalykus, nes pradeda gyventi kitoje šviesoje. Svarbiausia, neklausyk ko nors, kad Tau išrinktų žmoną dėl turtų. Geriausia išsirinkti pagal savo skonį, kad bendras gyvenimas būtų malonus.

Įdomu, jeigu prisieitų taip daryti, ar rinktumėsi iš savo krašto, ar iš

dabartinės vietovės?

Pijau, aš pakankamai Tau įkyriu su viskuo, prašau dovanoti. Aš pats kartais apie visa tai pagalvoju ir man pačiam pasidaro nemalonu, bet ką aš padarysiu. Norėčiau dar turėti geresnę sveikatą, kad galėčiau ir save išlaikyti, ir suteikti gyvenimą ir savo brangiajai Birutei, kad ji turėtų gerą gyvenimą ir nekaltintų manęs. Blogiausia yra iškentėti žiemą, o jau ta paskutinė vasara kaip nors prabėgs... gyvenu viltimi, kad jau neužilgo pasimatysim. Negaliu įsivaizduoti, koks tai bus malonus susitikimas po tokio ilgo laiko. Atsiprašu, ką blogo parašiau. Lik sveikas.

Mylintis Motiejus

Lomža, 1938 IV 17

Brangioji Birute! Taigi jau švenčiu tuose pilkuose mūruose paskutines šventes. O kad dienos ilgos, tai iš tokio ilgesio parašysiu keletą žodžių apie savo gyvenimą. Pranešu, kad laišką nuo Tavęs ir Agnės gavau balandžio 12 d., už ką Jums nuoširdžiai dėkoju. Vienok Tave, mano brangioji, prašau taip nesirūpinti dėl visko, nes, kaip rašai, ir Tavo sveikata

blogėja. O man tai jau baisu. Žinau, kad tai, ką parašiau apie savo ligą, suteikė Tau dar daugiau liūdesio, bet aš kitaip negalėjau. Birute, būk tokia gera, neimk viso to į galvą ir dėl to taip nenusimink, nes tai nieko gero neduos. Geriau į visa tai žiūrėti su viltimi. Matai, aš pats jaučiuosi ligonis, bet tam nepasiduodu, nes žinau, kad liūdesys neduos nieko gero. Duok Dieve, greičiau sulaukti laisvės, tai ir sveikata pagerės. Pats sau nenoriu tikėti, kas tai dabar yra, ypač mano amžiuje TBC, tai lyg neįsivaizduojama, bet vienok, taip yra. Rodos, visada rūpinausi savo sveikata ir nesinorėjo net pagalvoti, kad su manim kas nors panašaus gali atsitikti. Daugiau rūpinausi Tavo sveikata, nors žinojau, kad Tau niekuo negaliu padėti, tik keletą džiuginančių žodžių.

Apie paskutinius įvykius skaitau, žinau gana smulkiai, nes skaitau dienraštį „Gazeta Polska“. Ačiū, kad ir Jūs parašėte.

Siuntinį su lašais gavau balandžio 5 d., nuoširdžiai Jums dėkoju. Dar dėl rūkymo, tai pripažįstu, kad Tu teisi, bet žinok, kad aš nerūkiau nuo lat, o tik retkarčiais, o kurią dieną ir visai mesiu, o toliau gavęs vaistus, tikriausiai visai mesiu.

Esu gavęs laišką iš Agurkių, labai trumpą, apie kitus nieko nerašė, žinoma, kaip visada.

Taigi rašydamas šį laišką, gavau vaistus, labai apsidžiaugiau. Machorkos nesiųskite. Kol kas pas mane nieko naujo. Ar vasario laiške gavote tik vieną laišką ar daugiau? Baigdamas siunčiu Jums visiems širdingus sveikinimus. Baigiu ir lieku Tave mylintis Motiejus.

Autorės prašymas skaitytojams: jeigu skaitydami šiuos prisiminimus ir žiūrėdami nuotraukas ką atpažintumėte ar prisimintumėte ką nors, kas susiję su Motiejumi Agurkiu, prašom susisiekti. Būsiu labai dėkinga.

(Pabaiga)

Spausdinta „Terra Jatwezenorum“ 2024 m.

Burokai tarpukariu

JANINA MACUKONIENĖ

Apie Burokų kaimą tarpukario laikotarpiu pagrindiniame šaltinyje, 5 tomų leidinyje „Vilniaus golgota“ (Vilnius, 2024), informacijos randame labai nedaug. Pagrindinė priežastis ta, kad šį kaimą 1920 m. perkirto valstybinė siena. Didesnė dalis žemės ir gyventojų atiteko Lietuvai, o Lenkijos pusėje pasiliko tik 10 ūkių su 238 ha žemės ir 54 gyventojais (1880 m. jų buvo 40 su 219 gyventojų). Atsiradusiam pasienio zonoje kaime bet kokia kultūrinė ar visuomeninė veikla buvo labai varžoma. Čia įsirengę savo būstą pasienio kareiviai (KOP) dažnai naudodavo smurtą ir įvesdavo griežtą kontrolę:

„- 1926 Burokų kaime lenkų pasienio sargybiniai suėmė ir nušovė Trumpalio kaimo gyventoją Petrą Kemerį („Vilniaus golgota“, p. 382).

- Kreivėnuose ūkininkui Antanui Moliušiiui du lenkų pasienio sargybiniai darė kratą, mušė jį ir jo žmoną, paguldę ant žemės spardė kojomis,

šokdami ant pečių ir krūtinės įlaužė kelis šonkaulius, juodu ir jų svečius surišo geležiniais retėžiais ir nuvarė į Burokų sargybą, iš kur atleido A. Moliušį su žmona, Vincą ir Antaną Makauskus ir Joną Staselį, o Antaną Tumelį ir Vincą Grimalauską nuvarė į Seinus (ten pat, p. 383).“

Kaip elgdavosi KOP kareiviai su

vietos lietuviais, pasakodavo tai patyrę žmonės, tačiau nedaug tų pasakojimų buvo užrašyta, o gyvų liudininkų turbūt jau nebelikę, nebent tie, kurie tiksliai tuos pasakojimus, susijusius su Burokų KOP kareiviais, prisimena ir norėtų pasidalinti su skaitytojais.

Burokų ūkininkų padėtį sunkino ir tai, kad dalis jų turėjo žemės taip pat kitoje valstybinės sienos pusėje. Kad ją galėtų dirbti, turėdavo gauti specialius leidimus, nes reikėjo kiekvieną kartą pereiti sieną.

Nepaisant tos sudėtingos situacijos, Burokų gyventojai, ypač jaunimas, ieškojo galimybių dalyvauti kultūrinėje veikloje ar pasilinksminti su bendraamžiais. Iš J. Pajaujo straipsnio sužinome, kad „tarpukario metais viso kaimo jaunimas rinkdavosi laisvalaikiais ant Nevuliakalnio pagal tų laikų papročius padainuoti, pašokti, pasportuoti. Tačiau tie pobūviai baigdavosi pasienio sargybinių įsi-
kišimu. Esant griežtam pasienio

Onutės Severinaitės ir Juozo Skripkos vestuvės; išvažiuojant iš Severinų į sutuoktuves, 1970-04-23

Vestuvės pas Jakubauskus (žemė pirktą iš Majausko, trobesiai naujai pastatyti)

Onutė ir Jonukas Severinai

Iš Onutės Skripkienės asmeninio albumo

režimui, kultūrinė veikla kaime buvo labai ribota. Dėl to burokiškiai dalyvaudavo gretimų kaimų renginiuose („Seinijos gyvenvietės ir gyventojai“, p. 23).

Daugelyje mūsų krašto kaimų veikė Šv. Kazimiero draugijos skyriai. Jie organizavo visapusišką veiklą. Burokams įsteigti tokį skyrių buvo neįmanoma, nors, kaip byloja įrašas iš „Vilniaus golgotos“, tai padaryti bandyta: „1936.01.30 Tos dienos raštu Burokų kaimo 31 gyventojas prašė Šv. Kazimiero draugijos valdybos įsteigti tos Draugijos Burokų skyrių. Panašūs prašymai buvo pasiųsti 1934 ir 1935 metais. Deja, 1936 m. draugijų skyriai buvo smarkiai naikinami, o apie naujų steigimą valdžia nenorėjo nė girdėti“ („Vilniaus golgota“, p. 2106).

Nepavykus įkurti savo kaime Šv. Kazimiero draugijos skyriaus, nedidelio Burokų kaimo gyventojai įsijungė, galbūt be administracinės lenkų valdžios žinios, į gretimo Kampuočių kaimo skyriaus veiklą. Apie tai informuoja vienas įrašas iš „Vilniaus golgotos“: „1931.06.03 Kampuočių Šv. Kazimiero draugijos skyrius suruošė viešą vakarą. Vaidinta M. Grigonio 3 veiksmų komedija „Verpėja po kryžium“, sugiedotas

tautos himnas. Minėtos draugijos skyrius įsisteigė 1930 m. spalio 5 d. Įsirašė 16 asmenų. Prisidėjus Burokų kaimui padaugėjo iki 50 narių“ (p. 1030). Reikia manyti, kad Kampuočių skyriui priklausantys nariai iš Burokų dalyvavo ir kituose šio skyriaus organizuojamuose renginiuose (nors apie tai kituose įrašuose ir neužsimenama).

Burokų kaimo istoriją gana plačiai aprašė mūsų krašto šviesuolis agronomas Jonas Pajaujis. (Ji išspausdinta 1980 m. „Aušros“ 2 nr. ir leidinyje „Seinijos gyvenvietės ir gyventojai“, Punkskas, 2001.) Burokai minimi taip pat M. Misiukonienės knygose apie Punkską. Čia tik trumpai paminėsiu svarbesnius faktus, susijusius su šiuo kaimu, kurio pradžia siekia XVI/XVII a. Tada prie šiaurinės Seivų seniūnijos ribos įsikūrė nedidelės gyvenvietės: Sudiškės, Buiviškės, Knypavas ir Burokai. Laikui bėgant šie kaimai jungėsi ir prarado dalį

teritorijos. Išliko Burokai, į kurių sudėtį įėjo visiškai ar dalinai minėtos gyvenvietės. Kaimo šiuo pavadinimu pradžia laikoma XVII a. antroji pusė. XIX a. dar buvęs atskirai Buiviškių kaimas, tačiau apie to amžiaus vidurį, kai režiniai sodžiai buvo skirstomi į viensėdžius, Buiviškės įėjo į Burokų sudėtį. Tada Burokai tapo dideliu kaimu su maždaug 40 sodybų, išsidėsčiusių trimis linijomis. J. Pajaujis pateikia visų šeimų pavardes ir teigia, kad jos visos buvo lietuviškos.

Carinės Rusijos laikais buvo tik rusiškos mokyklos. Kadangi mokslas nebuvo privalomas, jų niekas nelenkė. Vaikus skaityti tėvai pamokydavo namuose. Prieš I pasaulinį karą Burokuose buvo įsikūrusi slapta lietuviška mokykla, kurioje mokė daraktoriai Jurgis Žimnickas ir Valinčius iš Trakiškių. Tarpukariu, kai Burokų kaimas labai sumažėjo, o mokslas tapo privalomas, 1930 m. šio kaimo vaikai buvo prirašyti prie Valinčių valdiškos mokyklos.

II pasaulinio karo metu kaimas dar sumažėjo, 1941-ųjų repatriacijos metu iš Burokų išvyko 8 šeimos (pasiliko tik 2). 1944 m. traukiantis frontui tik 4 šeimoms pavyko sugrįžti į savo tėviškes. Tarpukario, II pasaulinio karo ir pokario žaizdos buvo sunkiai išgydomos.

Juozo Svetlausko vestuvės Burokuose

Iš Onutės Skripkienės asmeninio albumo

Kunigas Pijus Andziulis MIC

ALGIMANTAS KATILIUS

Pijus Andziulis gimė 1870 m. balandžio 14 d. Smalinyčios kaime, Vilkaviškio parapijoje. Pradinio mokslo siekė Paežerių pradžios mokykloje, toliau mokėsi Suvalkuose Misiongevičiaus progimnazijoje, Marijampolės gimnazijoje išlaikė keturių klasių egzaminus. Mokydamasis Suvalkuose kartu su Jonu Kriaučiūnu, Jurgiu Karuža platinė į miestą atsiunčiamą „Aušrą“. Ją paštu iš Marijampolės atsiųsdavo Petras Kriaučiūnas. 1891–1894 m. tarnavo carinėje kariuomenėje. Į Seinų kunigų seminariją įstojo 1895 metais. Tais metais į pirmą kursą buvo priimta penkiolika klierikų, iš kurių keturiolika buvo kilę iš lietuviškos vyskupijos dalies parapijų ir vienas iš Seinų parapijos Krasnovo valsčiaus. Iš žymesnių kurso draugų galima paminėti bažnytinės teisės ir filosofijos mokslų daktarą, kanauninką Vincentą Vizgirdą, buvusį Vilkaviškio vyskupijos administratorių, Ignatą Čižauską, Antaną Uogintą.

Klierikas P. Andziulis dalyvavo Seinų kunigų seminarijos klierikų slaptoje lituanistinėje veikloje. Juozapas Stakauskas nurodo tokį faktą: „Kunigiškam uolumui palaikyti kai kurie jaunieji 1900 metų laidos kunigai buvo nutarę, išėjus iš seminarijos, kasmet drauge suvažiuoti ir laikyti bendrai slaptas rekolekcijas. Prie šio būrelio priklausė: Ignas Čižauskas, Vincas Šeškevičius, Vincas Slavynas, Pijus Andziulis, Stan. Čepulis. Tikrai per trejus metus šie kunigai savo nutarimą vykdė. Vieną kartą jie buvo susirinkę Gelgaidiškyje, antrą kartą Smalinyčioje (Vilkaviškio apskr.).“ (Juozapas Stakauskas, Naujieji nacionalizmai ir Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, sudarė

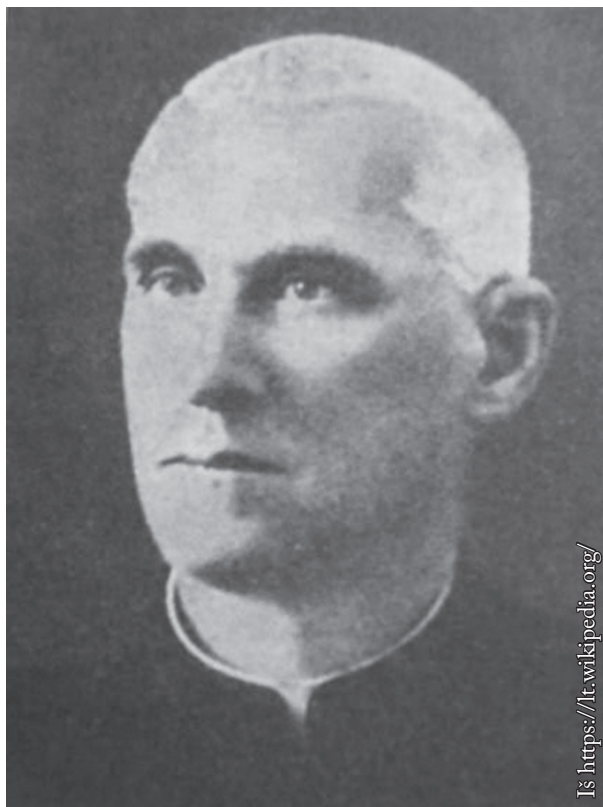
Algimantas Katilius, Vilnius: Aidai, 2003, p. 199.) Kunigų seminariją P. Andziulis baigė 1900 m. ir tais pačiais metais Seinų vyskupo Antano Baranausko buvo išventintas kunigu.

Po seminarijos baigimo 1900–1904 m. buvo Naumiesčio parapijos vikaras, po to iki 1905 m. Skriaudžių vikaras. Iš Skriaudžių perkeltas Silvanovcų parapijos vikaru. Šioje parapijoje buvo nemažai carinės valdžios persekiojamų unitų, kuriems dvasinius patarnavimus teikė kun. P. Andziulis. Suvalkų gubernijos žandarų valdybos viršininkas savo 1905 m. gegužės 9 d. rašte Nr. 1152 nurodo, kad kun. P. Andziulis pasakė (gegužės 9 d.) Silvanovcų bažnyčioje pamokslą. Sakytame pamoksle teigė: dabar jau visi katalikai, katalikų tikėjimas visų geriausias, kad tikėjimo laisvė priklausotų ne nuo valdovo, bet nuo Dievo, kad tik Dievas davė tikrąjį tikėjimą, už ką reikia dėkoti Dievui ir Japonijai, jog nereikia mokėti mokesčių, kad būtų susilpninta Rusija, ir nereikia gerti degtinės ir alaus, kad neplautų pajamos į iždą. Iš Silvanovcų iškeltas į Pilypavo parapiją. 1906–1908 m. Rudaminos parapijos vikaras, 1908 m. paskirtas Veiverių mokytojų seminarijos kapelionu. Pirmojo pasaulinio karo metais su seminarija pirmiausia iškeltas į Vilnių, o paskui Soročenus, 1917 m. – į Riasną Charkovo gubernijoje. Į Lietuvą sugrįžo 1918 metais.

Dirbdamas Rudaminos parapijoje ir Veiverių mokytojų seminarijoje, kun. P. Andziulis aktyviai reišėsi „Žiburio“ draugijos skyrių veikloje. Rudaminos „Žiburio“ draugijos skyrius įsteigtas lapkričio 4 dieną. Šio skyriaus pirmininku išrinktas kun. P. Andziulis. Juo buvo iki darbo

Rudaminos parapijoje pabaigos. Kazys Šapalas apie Rudaminos skyriaus veiklą rašė: „1907 m. skyrius daug nuveikė. Išlaikė knygyną, kur buvo per tūkstantį knygų. Įsteigė Rūdelės kaime pradžios mokyklą, kurią lankė 27 vaikai, bet po kiek laiko valdžia prie mokyklos prikibo ir uždarė. Vedė stiprią propagandą prieš girtavimą ir smuklių lankymas sumažėjo. Metų pabaigoje skyrius turėjo 111 narių. Nario mokesčio surinko 424 rb, išlaidų turėjo 350,21 rb. Mergaičių progimnazijai Marijampolėje paaugojo 20 rb, vyskupo Baranausko paminklui statyti – 10 rb. Neblogas veikimas buvo ir 1908 metais. Atidaryta skaitykla. Kviestas agronomas V. Totoraitis skaityti paskaitų ūkio klausimais. Nutarta įsigyti skyriui namus, kuriuose įsikurtų knygynas, skaitykla, arbatinė ir salė susirinkimams.“ (Kazys Šapalas, „Žiburio“ draugija ir jos mokyklos, sudarytojai Teresė Gustienė, dr. Vida Pukienė, Algimantas Katilius, Marijampolė: Piko valanda, 2009, p. 256.) Toliau apie kun. P. Andziulio indėlį į skyriaus veiklą rašoma: „Bet užsidedimas neilgai truko. Kol skyriui vadovavo kun. Pijus Andziulis, kuris savo dideliu iškalingumu sugebėdavo uždegti ir paveikti žmones, skyrius gerai veikė. 1908 m. jis buvo iškeltas į Veiverius ir „Žiburio“ veikimas ėmė blankti.“ (Ibid., p. 256.)

Veiverių „Žiburio“ draugijos skyrius buvo įsteigtas 1907 m. balandžio 7 d. 1910 m. įkurta „Žiburio“ taupomoji ir skolinamoji kasa, kuri iš apylinkės ūkininkų sutraukė nemažai indėlių. 1911 m. indėliai siekė 25 tūkstančius rublių. Kasa davė pelno. Parapijos namų statybai kasa paaugojo 300 rublių. Kun. P. Andziulis

Kunigas Pijus Andziulis MIC

Veiverių „Žiburio“ draugijos skyriaus valdybos pirmininkas buvo 1910 metais. „Šaltinio“ laikraštyje paskelbta Mykolo Krupavičiaus korespondencija iš Veiverių. Be gerų dalykų, korespondentas pastebėjo ir neigiamų pasireiškimų. Veiveriuose be monopolio veikia net penkios aludės. Mišios jau seniai pasibaigusios ir žmonės išsiskirstę po namus, bet aludės pilnos, vis girdisi girtų balsai. Prie vienos susimušę keli vyrai, „ten vėl apsiseilioję glėbesčiuojasi, čia vėl mergų būrys išsiveržė laukan iš aludės ir ką tai pakuždėjusios vėl sugrįžo“. (Von der Michaelson [Mykolas Krupavičius], Veiveriai, Šaltinis, 1912, Nr. 44, p. 702.) Į šią korespondenciją atsakė kun. P. Andziulis. Pradžioje atsakymo nurodė, kad Veiveriuose gyvena jau penkti, o juos pažįsta nuo 1904 m., kada gyveno netolimuose Skriaudžiuose. Jei korespondento teiginiai būtų taikomi tam laikui, tai gal ir tiktų. Tačiau dabartiniam laikui netinka. Veiveriuose yra monopolis ir

keturios aludės, o ne penkios. Reikia žinoti, kad čia esanti valsčiaus raštinė, kurią lanko visa Pažerų parapija ir pusė Skriaudžių. Čia yra paštas ir per Veiverius eina traktas tarp Kauno ir Marijampolės. Taigi esą kam išlaikyti tuos alkoholio namus. Neteisybė, kad veiveriečiai sėdi juose iki gaidžių. Daug kartų korespondencijos autoriui tenka po Mišparų pereiti per Veiverius, ir su džiaugsmu gali pasakyti, kad beveik visada viešpatuoja tylą. Tiesa, kad visoje parapijoje yra keletas girtuoklių ir nedidelis būrelis, kurie dar nepabudo iš senovės raugo. Tačiau dauguma vaikinių bunda ir stoja į visuomeninį darbą. O kalbant apie mergaites, tai jos smuklių nelanko. „Žiburio“ draugija jaunimo mielai lankoma ir palaikoma. Prie parapijos namų statybos draugijos prisidėjo pinigais, o parapija darbu. Per laidotuves Veiverių parapijoje neduodama jokių svaiginamųjų gėrimų. Veiveriuose yra arbatinė. (Pijus Andziulis, Veiveriai, Šaltinis, 1912, Nr. 46, p. 732–733.)

Palaimintojo Jurgio Matulaičio iniciatyva buvo atnaujinta marijonų vienuolija, buvusi ant išnykimo ribos. Pirmaisiais atnaujintos vienuolijos vienuoliais tapo pats J. Matulaitis ir Pranciškus Būčys. Vienuolijos plėtrai buvo ieškoma naujų kandidatų. Tarp pirmųjų kandidatų buvęs ir kun. P. Andziulis. Marijonų generolas Vincentas Senkus 1910 m. sausio 9 d. į marijonų vienuoliją bandomajam laikotarpiui priėmė tris Seinų (Augustavo) vyskupijos kunigus: Joną Totoraitį, Pijų Andziulį ir Antaną Civinską. Iš paminėtų trijų kandidatų tuokart tik J. Totoraitis įstojo į noviciatą ir po to davė vienuolio įžadus. P. Būčys atsiminimuose apie P. Andziulio netapimą dar vienuoliu

rašo: „Trumpai pas mus pabuvo ir kun. Pijus Andziulis, kuris ketino ir norėjo įstoti į marijonus, bet jo pareigos Veiverių mokytojų seminarijoje nebuvo suderinamos su tuo sumanymu, o tų pareigų negalėjo palikti be žymaus nuostolio Bažnyčiai.“ (Vyskupo P. Būčio atsiminimai, d. 2, Čikaga, 1966, p. 112.) Kandidatas į vienuolius P. Andziulis dalyvavo baltųjų marijonų paskutinio generolo V. Senkaus laidotuvėse Marijampolėje. Anot P. Būčio, laidotuvėse lietuvišką pamokslą ypač gražiai pasakė kun. P. Andziulis.

Knygoje „Jurgis Matulaitis, Pranciškus Petras Būčys, Laiškų dialogas“ P. Andziulio pavardė minima 31 laiške (jis įvardijamas taip: kun. Andziulis, A., Andžiulis, Andž., kun. Pijus). Iš laiškų aiškėja šio kunigo noras tapti marijonų vienuolijos nariu. 1909 m. liepos 19 d. laiške P. Būčys nurodo, kad P. Andziulis ir Seinų kunigų seminarijos dvasios tėvas Jonas Katilius prie geriausių kunigų priskyrė Vincą Šeškevičių, kurį galima pakalbinti tapti marijonu. 1910 m. sausio 5 d. P. Būčio laiške rašoma, kad V. Senkus sutiko su tuo, jog P. Andziulis, A. Civinskas ir J. Totoraitis atlikti noviciatą važiuotų į Sankt Peterburgą. Kun. P. Andziulis apsiima važiuoti į Sankt Peterburgą ateinančią pavasarį, kai tik pasibaigs mokslas Veiverių seminarijoje. 1910 m. sausio 10 d. P. Būčio laiške nurodoma, kad P. Andziulis, J. Totoraitis ir A. Civinskas formaliai įsijungė į Tėvų Marijonų vienuoliją. 1910 m. birželio 9/22 d. J. Matulaičio laiške rašoma, kad Lomžoje vyskupas Antanas Karosas leido J. Totoraičiui atlikti noviciatą, o apie P. Andziulį sakoma: „Matydamas tokį prielankumą, prašiau, kad paliuosuos ir Andžiulį: Jo Malonybė sutiko tai padaryti, kai truputį apsižiūrės, sakė, jei negalėsias taip ūmai paliuosuoti, tai visgi paliuosuosias už kokių 6 mėnesių ar metų; bet gal da ir dabar paliuosuos.“ 1911 m. sausio

4 d. P. Būčio laiške iš Kauno rašoma: „Po pietų išėjau pas kun. Dogelį. Radau kun. Andziulį. Svečiai su-trukdė mano pasikalbėjimą su kun. Dogeliu, todėl su kun. Andziuliu parėjova pas mane, sustatėva jo prašymą Seinų vyskupui, kad kunigą paliuosuočiau nuo prefektavimo. Kun. Pijus tą prašymą perrašė gražiai ir paliko man, kad nuvežčiau į Seinus. Jis dar man įteikė 50 rublių: į bendrą kasą.“ 1911 m. rugsėjo 21 d. P. Būčio laiške nurodomos P. Andziulio pajamos ir išlaidos liepos ir rugpjūčio mėnesiais. 1911 m. rugsėjo 25 d. J. Matulaičio laiške pažymima, kad iš P. Andziulio gavo 100 rb šiaip ir 100 Mišioms. 1912 m. rugpjūčio 31 d. laiške rašo, kad kun. P. Andziulio noras sustiprėjęs. Čia tikriausiai turima galvoje vienuolystė.

Grįžęs į Lietuvą, 1918 m. P. Andziulis įstojo į marijonų vienuoliją. Tuo metu marijonai kūrėsi Marijampolėje. Be P. Andziulio, tuokart į marijonus įstojo kunigai Vincentas Dargis, Kazimieras Rėklaitis, o kiek vėliau – dar devyni, iš jų du latviai. P. Andziuliui teko būti Marijampolės namų vyresniuoju. Vėliau buvo Patašinės namų vyresnysis ir maisto tiekėjas Marijampolės vienuolynui. 1939 m. buvo išrinktas Lietuvos Šv. Jurgio provincijos provincijolu.

P. Andziuliui teko 1922 m. vykti į Jungtines Amerikos Valstijas. Be kitų marijonų, ir jis rinko aukas Marijampolės marijonų gimnazijos rūmų statybai. Tai gerai matosi iš J. Totoraičio rašytų laišku P. Andziuliui į Ameriką. Čia jis ne tik rinko aukas, bet ir vedė misijas lietuviškoje parapijose. P. Būčys apie rinktas aukas ir misijas rašo: „Lėšų gauta iš Amerikos, bet ne dovanai. Kun. Pijus Andziulis ir kun. Andrius Cikoto (šis gudas, bet lietuviškai mokėjo) ištisus metus važinėjo po Amerikos lietuvių parapijas laikydami misijas. Tos misijos buvo žymiai tobulesnės už kapucino tėvo Kazimiero misijas (vėliau tėvas Kazimieras išstojo

iš kapucinų ir gyveno Kaune kaip kun. Jonas Kudirka). Misijonierių uždavimas davė lėšų antrajam aukštui ant vienuolyno pastatyti, gimnazijos triobai, elektros stočiai įrengti, antrajam aukštui uždėti ant buvusios senos ir mažos trobelės, beveik du kartu ją pailginus. Toje triobelėje įsitaisė spaustuvė ir buvo patalpinta marijonų biblioteka.“ (Vyskupo P. Būčio atsiminimai, d. 2, p. 128–129.) Šiek tiek informacijos apie P. Andziulio misijas Amerikoje yra J. Matulaičio ir P. Būčio susirašinėjime. 1923 m. gruodžio 22 d. J. Matulaičio laiške rašoma, jog kun. P. Andziulis išsiųstas tam, kad būtų pastatyti namai ir juvenatas (gimnazija). Atlikęs darbą Amerikoje, jis tegul grįžtų į Lietuvą misijų vykdyti, nes čia jų taip pat reikia. Praėjus kiek laiko, 1925 m. vasario 17 d. J. Matulaičio laiške vėl rašoma: „(...) taip pat gal bus gera jau partraukus į Lietuvą kun. Andziulį ir Česaitį.“ 1925 m. balandžio 25 d. P. Būčys laiške pranešė: „Šiandien iš Amerikos iškeliauja Lietuvon kun. Česaitis, birželio mėnesyje grįš kun. Andziulis. Šio sveikata yra pavojuje, o kun. Česaitį aš turiu svarbių priežasčių parkviesti. Jūdviejų vieton siunčiu kun. Draugelį ir tikiuosi, kad kun. Vaitkevičius nemainys savo žodžio.“ 1925 m. rugpjūčio 23 d. P. Būčio laiške nurodoma, kad kun. P. Andziulis paskirtas Marijampolės namų vyresniuoju.

Antrojo pasaulinio karo metais kun. P. Andziulis MIC Žemaičių Kalvarijos vienuolyno rūsyje slėpė ir globojo septyniolika žydų. Po karo buvo suimtas, trejus metus kalintas Lukiškių kalėjime ir ištremtas į Sibirą, tačiau vieno iš išgelbėtų žydų pastangomis išlaipintas iš traukinio ir grąžintas į Vilnių.

Kun. P. Andziulis pasižymėjo kaip puikus pamokslininkas. Buvo parašęs nemažai pamokslų, bet jų nespausdino.

Mirė kun. P. Andziulis 1950 m. birželio 20 d. Palaidotas Marijampolės kapinėse, marijonų kvartale.

Vilnius. Lietuva gyvena pagal socialistinės santvarkos planą. Sostinėje girdėti kalbų mišinį, nemažai rusakalbių – nebūtinai didžiosios tautos atstovų. Ne viską galima garsiai kalbėti. Tokia tvarka. Žmonės išmokę aktorinių subtilybių. Potekstes ištraukia tik savo mintyse.

Miesto grindiniu kaukši studentų bateliai. Joms nėra nei dvidešimt, o jau suvokia, kad čia yra daug neaiškių dalykų. Vilnius slepia neištirtus kodus. Istorija yra neapsakomai paslaptinga. Ja domisi lietuvaitės, bet ne visos jos iš Lietuvos. Viena jų – lietuvių kalbą studijuojanti Danutė Grabauskaitė iš Ožkinių.

Danutei vos aštuoniolika. Ką tik įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti lietuvių kalbos. „Gyvenime ne viskas priklauso nuo norų, o nuo susiklosčiusių aplinkybių“, – praėjus keliems dešimtmečiams pasakoja ta pati, bet jau aštuntąjį dešimtmetį peržengusi moteris. Paklausta, kokiais keliais žengdama nusprendė gyvenime pasirinkti aukštuosius mokslus, labai gražia lietuvių kalba atsako: „Palaukite, pirmiausiai reikia žinoti istoriją. 1954-aisiais Suvalkuose buvo atidaryta lietuviška klasė.“ Ir nuo šio sakinio prasideda kelionė prie vienintelio Lenkijoje gyvuojančio lietuviško licėjaus ištakų. Prie Vilniaus sugrįšime. Ilgesniam laikui. Tačiau, kaip pati Danutė pabrėžė, norėdami suprasti jos studijų krypties pasirinkimą, turime suvokti, iš kokios mokyklos nuotaikų, kokiomis aplinkybėmis ir kieno įtakos paveikta iškeliavo į Lietuvos sostinę. Ir net tik tam, kad greičiau gautų diplomą, bet savo noru ir apsisprendimu dar prailgintų studijas.

1954-ųjų rudenį Danutė mokosi lenkiškame licėjuje. Antrąjį semestrą tęsia jau Jono Stoskeliūno, Julijos Ustachienės, Juozo Kubiliaus ir Juozo Krivonio pastangomis įkurtoje lietuviškoje klasėje Suvalkų licėjuje. Šiek tiek prisimena pirmuosius žingsnius Punsko pradinėje

„Gyvenime ne viskas priklauso nuo norų, o nuo susiklosčiusių aplinkybių“

JURGITA STANKAUSKAITĖ

mokykloje, kurią pradeda lankyti nuo 7-erių. Moters veidas nušvinta, prisiminus Punsko pradinės mokyklos vedėjo Stanisłavo Łysakovskio (Stanisław Łysakowski) žmoną, kuri tuo metu mokytojavo. „Tai buvo labai įdomi moteris, labai atsidadusi darbui. Sakyčiau, kad man ji padarė nepaprastai didelę įtaką. Aš juk tada nemokėjau lenkiškai. Namuose nieks lenkiškai nešnekėjo. Kažkaip į mane atkreipė dėmesį ir tiesiog stengėsi tam tikra kryptimi mane nukreipti. Pripratino daug skaityti. Taip ir stojau į licėjų.“ Tuo metu lietuviškos klasės mokiniams pamokas veda lietuviai Juozas Vaina (matematika), Jonas Stoskeliūnas (lietuvių kalba ir

istorija), Juozas Kubilius (fizika). Kitus dalykus lenkų kalba dėsto vietiniai lenkai mokytojai. Tarp kitko, ir tikybos pamokos vyksta lenkiškai, nors pats kunigas yra lietuvis. Paradoksali situacija paskatina visus priimti sprendimą parašyti laišką vyskupui ir paprašyti pakeisti šią tvarką. Į prašymą atsižvelgiama teigiamai. Danutė priklauso labai dainingų mokinių klasei. Per pertraukas nesinori išeiti iš klasės, o mokytojai tingi nuolat mokinius iš jos varyti. Be to, jaunimas nelabai palaiko ryšius su lenkiškomis klasėmis, todėl nusprendžia pertraukų metu dainuoti. Lenkiškos mokyklos koridoriais nuaidi Kosto Sidario, Birutės Radzevičiūtės, Anelės Adukauskaitės, Julijos Pykytės-Čėplienės, Ievos Krakauskaitės-Sidarienės, Sigito Čėplos, Jono Staskevičiaus balsai. Dainuoja partizanų ir liaudies dainas. Niekas jiems neprieštarauja ir nesikabinėja. Vėliau, po keliolikos metų, likimas dainas ir dainavimą sugrąžins pas Danutę, o gal tai ji sugrįš prie dainų...

Po dvejų metų iš Suvalkų į Punkską perkeliama lietuviška klasė (tačiau pirmoji laida, kuriai

Antra iš kairės Danutė Grabauskaitė-Pečiulienė studijuojant Vilniuje 1957 m.

Iš Danutės Pečiulienės asmeninio albumo

Iš Danutės Pečiulienės asmeninio albumo

Danutė Grabauskaitė-Pečiulienė

priklauso Danutė, paliekama Suvalkuose). Ji pakeičiama pedagoginio licėjaus lietuviška klase. Be pagrindinių dalykų, mokoma pedagogikos metodologijų, siekiant mokinius paruošti mokytojo profesijai. „Baigę šį licėjų gavome kvalifikuotų mokytojų diplomus. Aš mokyklą baigiau su aukso medaliu. Galėjau stoti, kur tik noriu, pavyzdžiui, į mediciną, bet tai ne man. Bijau tokių dalykų. Taip susidėjo, kad buvo leista šio licėjaus

Pirma iš kairės Danutė Grabauskaitė-Pečiulienė su draugėmis Vilniuje

dviem mokiniams Vilniuje studijuoti lietuvių kalbą. Pasiūlyta buvo man ir Algiui Uzdilai. Užtai ir sakau, kad ne tiek tai buvo mano pasirinkimas, o tiesiog likimas. Tais laikais kur nors išvažiuoti buvo sunku, tai toks pasiūlymas buvo lyg dovana“, – atvirauja Danutė. Šiame krašte pokariu vyrauja kitokie santykiai su Lietuva. Jaučiama gyva patriotinė nuotaika, tad abejonių leisti į mokslus kitapus sienos – į Tėvynę – jaunuomenei nėra. Pirmosios Suvalkuose įkurtos lietuviškos klasės mokiniai po abiturų egzaminų šiltuoju metų laiku savotiško vakarėlio pavidalu atšvenčia Šimtadienį Vaitakiemyje pas Zimnickus ir leidžiasi į vasaros atostogų nuotykius. Tuo metu Danutė ruošiasi studijoms Vilniuje.

1958-ieji. Vilnius. „Jūs neįsivaizduojate, kaip tuo metu buvo Lietuvoje. Mes su Algiu Uzdila, gavę iš ministerijos stipendiją, nuvažiavome į Vilnių. Tarp kitko, keliavome per Maskvą. Ten turėjome nueiti į Lenkijos ambasadą, kad gautume priskirtą finansavimą“, – pasakoja Danutė. Jaunoji studentė iš Punsko ne tiek domisi literatūra, kiek istorija,

todėl gyvenimas istoriškai paslaptingame Vilniuje ypač įdomus. Danutė apsigyvena pas moterį, globojančią dar kelias studentes. Tai žymiai geresnis pasirinkimas nei gyvenimas bendrabutyje, kadangi anuomet bendrabučio studentai po pamokų ruošos negalėjo niekur išeiti. Danutė turi šiek tiek daugiau laisvės, bet neužmiršta vienos svarbios taisyklės – mokiniams po devintos valandos vakaro negalima vaikščioti gatvėmis. „Bet tai nieko blogo“, – šypsodamasi pasakoja Danutė. Šis draudimas, jos nuomone, tik į gera. Pati nelinkusi vakaroti, draudimą laiko privalumu jaunimo naudai.

Studijų pradžioje Danutė įsijungia į Vilniaus universiteto kraštotyros mokslinio būrelio veiklą. Jo pirmininkas yra Antanas Stravinskas, o mokslinis vadovas Vacys Milius. Nors oficialiai būrelio tikslas pagal tuometinės sistemos reikalavimus susijęs su informacijos apie revoliucinį judėjimą ir komunistų veiklą rinkimu, būrelio atstovai leidžiasi į ekspedicines-pažintines keliones, rinkdami Lietuvos etnografinę medžiagą, artefaktus, nykstančius

lietuvių liaudies kultūros reiškinius. Danutė puikiai prisimena pasivaikščiojimus po istorinį Vilnių, artimesnį susipažinimą su nepaprastai vertingais miesto objektais. Būrelio studentai patenka į Šventosios Dvasios (kitai dar vadinamos Dominikonų) bažnyčios požemius, kurie šiandien vadinami „mirusiųjų karalyste“. Nusileidus į požemius – eilės lavonų karstuose. O kai toliau eini, tai guli milžiniškas kiekis kaulų ir kaukolių. Kad būčiau anksčiau žinojus, kas ten yra, tai būčiau nėjus. Spėjama, kad tai maro laikų palikimas.“ Iš tiesų bažnyčioje per kelis šimtmečius buvo laidojami didikai, vienuoliai, karų ir epidemijų aukos. Požemių tvarkymu tarpukariu užsiėmė Vilniaus universiteto studentai. Jie atliko nemažai darbų, leidžiančių kitoms akademinėms bendruomenėms apsilankyti požemiuose, neužkliūvant už bet kaip suverstų kaulų. Dalis jų dėl sauso oro labai gerai išsilaikė: vis dar kaulus dengia sudžiūvusi oda, o buvusį kūną – drabužiai, galima pamatyti nagus, plaukus. „Nesuiro kūną dengiančios klostės, galima įsižiūrėti net veido išraišką. Studentai tarpukariu atliko didelį darbą, mirusiųjų kaulus sudėdami į ten esančius karstus. Kiekvieną kartą eidama Trakų gatve vis prisiminčiau, ką aš ten mačiau. Tarp kitko, su Vilniaus universiteto kraštotyros moksliniu būreliu per vasaros atostogas išvykome į pažintinę kelionę: iš Kauno laivu plaukėme į Nidą, o iš Nidos į Druskininkus. Oi, kaip buvo nuostabu... Dvi savaites laive... Nuostabu... Iki Kauno plaukėme vienokiu laiveliu, o į Druskininkus kitokiu, mažesniu. Mūsų būrelio vadovas taip sugalvojo, kad plaukdami daug kur sustotume, pavyzdžiui, prie Panemunės pilių, aplankėme Raudoną, Vilkiją, Veliuoną. Nidoje vaikščiojome po kopas. Apsilankėme Preiloje, Juodkrantėje. Kadangi nakvynių nebuvo, tai reikėdavo laivelyje ant suolo gulėt arba pas koki

Iš Danutės Pečiulienės asmeninio albumo

žmogų nakvynės paprašyti. Žinote, kai mokiausi Suvalkuose, tai mokytojas J. Vaina įpratino mus dviračiais važiuoti į Šiurpilį ir nakvoti kluone. Tada palapinių neturėjom. Jis turėjo kokį pažįstamą, kuris vis leisdavo mums pernaktuoti kluone. Kai jauni, tai kiek to miego – tai vakarojam prie laužo. Tada Šiurpilis net kasinėtas nebuvo. Grįžtant prie kelionės į Nidą, tai man juk nebuvo keista nakvoti kokiame kluone. Kai tik sustodavome kur nors, eidavome prie kieno nors trobų paprašyti, kad leistų pernaktuoti kluone. Tuomet mane nustebino vienas dalykas: mūsų kalbinami žmonės visai nenorėjo kalbėti. Kodėl? Ten daugiausia gyveno vyresni žmonės – grįžę į Lietuvą tremtiniai. Jie nieko nenorėjo pasakoti. Jiems buvo uždrausta garsiai kalbėti apie gyvenimą Sibire. O man taip keista tada buvo, nes pas mus žmonės apie viską kalbėdavosi, neslėpė savo pažiūrų. O kas geriausia: šitos kelionės metu pamečiau savo pasą, o gal kas ir pavogė... nežinau. Be jo negalėjau grįžti namo į Ožkinius. Tada pase buvo išduotas vienkartinis sienos perėjimo leidimas. Teko rašyti raštą į Lenkijos ambasadą Maskvoje. Po kurio laiko man atsiuntė tokią pažymą, kad esu Lenkijos pilietė ir turiu teisę grįžti į Lenkiją. Dėl dokumentų tvarkymo teko namo grįžti net rugsėjo mėnesį. Po to kiek kartų kirsdavau sieną, tiek kartų mane vis tikrindavo ir klausdavo: „Ar čia tu pametus pasą?“ O mūsų kelionė iš Vilniaus irgi nebuvo tokia trumpa. Važiuodavom į Varšuvą, ministerijoje palikdavome seną pasą ir tik tada keliaudavom į namus. Na, o kai reikėjo grįžti į Lietuvą, tai vėl važiuodavom į Varšuvą, ministerijoje pasiimdavome pasą ir iš Varšuvos traukiniu į Vilnių per Kuznicą. Nei ten mums prailgdavo ta kelionė, nei ką. Pripratę buvom. Be to, namo grįždavom tik kartą metuose.“

(Bus daugiau)

Nuoširdžiai užjaučiame Nijolę Birgelienę dėl Mamos mirties.

Varšuvos universiteto baltistikos dėstytojai ir studentai

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti
Suvalkų lietuvių pagrindinei mokyklai.

KRS: 0000270261,

cel szczegółowy: Litewska SP w Suwałkach 24181

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Suvalkų lietuvių pagrindinės mokyklos bendruomenė

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklai.

KRS: 0000270261,

cel szczegółowy: ZS w Sejnach 3888

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Seinų „Žiburio“ bendruomenė

MIELI SKAITYTOJAI!

Labai prašom 1,5 proc. pajamų mokesčio skirti
Punsko savivaldybės vaikų darželiui.

KRS: 0000270261,

cel szczegółowy: Przedszkole Samorządowe Puńsk 4292

Iš anksto tariame nuoširdžiausiai AČIŪ!

Punsko savivaldybės vaikų darželio bendruomenė

Lietuvos žiniasklaida

2025 02 28–03 12

Kaip ir viso pasaulio žiniasklaidoje, daugiausia dėmesio ne pirmą savaitę buvo sutelkta į JAV prezidentą Donaldą Trumpą ir jo komandą. Iš vietinių politikų žiniasklaidos dėmesio centre eilinį kartą atsidūrė Seimo valdančiojoje koalicijoje esančios partijos „Nemuno aušra“ (NA) pirmininkas Remigijus Žemaitaitis su neįvykusia kelione pas D. Trumpo komandos narį – verslininką Eloną Muską.

NA vadovas, ko gero, pagal tai, kiek kartų per savaitę šalies žiniasklaidoje paminimas, ir tenusileidžia D. Trumpui. Dažniausiai dėl savo įpročio pūsti prieš vėją ir viską kritikuoti (kai kas sako, kad jis elgiasi kaip opozicijos atstovas). Tai, žiūrėk, jis sukritikavo Prezidento Gitano Nausėdos planus skirti šalies gynybai papildomus milijardus, tai vėl negaili kandžių žodžių Prezidentui dėl to, kad jis lankosi Knygų mugėje, už tai, jog „mūsų užsienio politika patiria visišką absoliutų fiasko per 35 metus“. Štai pareiškia nepritarsias ir ne vienam nutekintame Finansų ministerijos plane numatomam mokesčių pakeitimui.

Anot R. Žemaitaičio, jis sulaukė kvietimo su dar vienu žmogumi vykti į Niujorką, ten susitikti su D. Trumpo administracija, pasiklausti jo kalbos. Numatytas ir apsilankymas miuzikle Brodvėje. Viso kelionės paketo kaina – 30 tūkst. eurų, bet parlamentarui tai turėjo visiškai nieko nekainuoti. Tačiau atvykęs su žmona į Vilniaus oro uostą jis suprato, kad buvo apkvailintas – bilietai į Niujorką netikri, o žmogus, su kuriuo R. Žemaitaitis porą savaitių bendravo, greičiausiai su E. Musku net nedirba. „Nors, atrodo, viską padarėm, viską pasitikinom. Ir kai buvo susisiekta su Amerikos žmonėmis, kurie patikrino, kad tikrai žmogus, kuris rašė

į mano Seimo elektroninį paštą, jis yra. Tuo labiau kad buvo pristatyta, kad ir su Amerikos ambasada šitas dalykas yra. Kaip sakau, gavom gerą pamoką“, – LRT radijo „Aktualijų studijoje“ kalbėjo NA vadovas.

Tačiau ši, anot R. Žemaitaičio, paprasta, nors ir pamokanti, istorija ne tokia paprasta pasirodė kai kuriems Seimo nariams. Mat manoma, kad politikas apie kelionę galbūt melavo Seimo valdybai. O laiškuose apsimetėliui „Musko atstovui“ apkalbėjo G. Nausėda ir kai kuriuos Lietuvos sprendimus. Todėl konservatoriai kreipėsi į Etikos ir procedūrų komisiją, kad ji pradėtų R. Žemaitaičio apkaltos procesui reikalingus veiksmus. Tyrimo nutarė imtis ir Specialiųjų tyrimų tarnyba.

Minėtoje laidoje dalyvavęs Seimo narys, konservatorius Mindaugas Lingė sakė, kad pradėti apkaltą yra keletas galimų pagrindų: šiurkštus Konstitucijos sulaužymas, priesaikos sulaužymas ir galimai padarytas nusikaltimas. Tačiau R. Žemaitaitis netas, kuris greitai pasiduoda. Po bandymų įrodyti, jog jis nieko nepažeidė, galų gale laidos dalyvių atsiprašė: „Jei aš ir mano komanda padarėme klaidą, tai mes už ją atsiprašome. Tada mes, kaip sakoma, kalti. Bet buvo paimta pagal kitų Seimo narių pavyzdį.“

R. Žemaitaitis sakė apkaltos nebijantis ir pats save bravūriškai palygino su D. Trumpu: „Donaldas Trumpas 36 bylas turėjo ir tapo Amerikos prezidentu, man iki 36 bylų dar trūksta, bet aš norėčiau, kad per tą kadenciją jie tų bylų pritaikytų, tai tiesus kelias į Olimpą būtų.“ Dėl neįvykusios kelionės R. Žemaitaitis dar nutarė kreiptis į policiją.

Politologai jau ne kartą atkreipė dėmesį, kad premjeras Gintautas

Paluckas vis užstoja į nemalonus situacijas patenkantį R. Žemaitaitį. Ir šiuo atveju Vyriausybės vadovas, anot portalo delfi.lt, sakė nežinantis, „kam labiau turėtų būti gėda – ar apgautajam, ar tam, kuris apgaudinėja. Aš suprantu, kad tai yra tam tikra politinė provokacija, siekiant tam tikrų pasekmių, galbūt tos pasekmės ir yra – mes dabar apie tai viešai šnekame. Tačiau sakau, kad apgaudinėjimas elektronine forma ar skambučiais tikrai nieko gero“.

G. Nausėda jau ne kartą kalbėjo, jog priimti NA į koaliciją buvo klaida. Kad galanda dantis prieš R. Žemaitaitį opozicija, irgi nieko keisto. Tačiau vis garsiau kritika skamba ir iš valdančiojoje koalicijoje esančio kolegų, Demokratų sąjungos „Vardan Lietuvos“ pirmininku perrinkto Sauliaus Skvernelio. Partijos suvažiavimo metu ir jis pareiškė, kad koalicija su NA buvo klaida. O ką į tai R. Žemaitaitis? „Mes esame koalicijoje su socialdemokratais, socialdemokratus mes remiame, paremiame premjerą. Su premjeru ir spręsimė, kas turėtų būti <...>. Realiai mes abu su premjeru ir esame valdančioji koalicija: socdemai ir NA, nes visą laiką balsuojame tvarkingai kartu, įsipareigojimų laikomės kartu, tai visa atsakomybė kliūva mums“, – pakomentavo jis žurnalistams. Koalicijos galva G. Paluckas irgi nuolatos kartoja, kad koalicija stabili, o žurnalistams ir šįkart neatsakė, ar R. Žemaitaičio buvimas koalicijoje – klaida. „Tikrai mieliau šnekėčiau ne apie Žemaitaitį, Skvernelį ar kitus asmenis – mieliau kalbėčiau apie valstybei svarbius reikalus ir stengiuosi tą daryti“, – dėstė G. Paluckas.

Politologai gali kalbėti apie R. Žemaitaitį, ką nori, tačiau kaip savo

neįprasta retorika ir valdžios kritika prieš praėjusią vasarą vykusius prezidento rinkimus R. Žemaitaitis „paėmė“ nemažą dalį rinkėjų, taip jų ir nepaleidžia. Paskutinė apklausa parodė, jog jei rinkimai vyktų kitą sekmadienį, už NA balsuotų 14,7 proc. apklausos dalyvių (antroji vieta; valdžioje buvę konservatoriai – tik ketvirtą). Tarp populiariausių politikų R. Žemaitaitis šeštasis. Jį teigiamai vertino per 37 proc. apklaustųjų.

Keletą pastarųjų metų Lietuvoje pastebimai daugėja atvykėlių iš kitų šalių. Nemažai jų po 2020 metų prezidento rinkimų atvyko iš Baltarusijos. Prasidėjus Rusijos puolimui, tūkstančiai pabėgėlių atsirado iš Ukrainos. O kur dar ekonominiai imigrantai, be kurių Lietuvos verslininkai sako prapulsia... Nieko nestebina šalies miestuose vaikštinėjantys būriai indų ar Vilniuje autobusą vairuojantis tamsiaodis. Tiesa, imigracijos banga iš Ukrainos jau atslūgo. Nemažai ukrainiečių grįžo į tėvynę ar išvažiavo į kitas Europos šalis. Bet čia ir problema: lietuviai savo šalyje dažnai negali susikalbėti su maisto išvežiotu ar taksi vairuotoju.

Atvykėlių iš kitur daug, tačiau, pasirodo, mažėja lietuvių. Nors keletą metų emigracija stabilizavosi, o sociologai sako, jog grįžtančiųjų į tėvynę daugiau negu išvažiuojančiųjų, ir apskritai gyventojų dėl atvykėlių daugėja, provincijoje to nematyti. Ypač akivaizdžiai traukiasi nedideli miesteliai, gyvenvietės, į kurias kažkada norėjo persikelti ne vienas iš savo vienkiemio: miestelyje buvo darželis, parduotuvė, paštas... Be abejo, dabar ir tie miesteliai visai ne tokie: beveik nerasi tokio, kur būtų likusi ta mokykla ar paštas. Gerai, kad išlikusi bent parduotuvė ar ambulatorija.

Kodėl miršta miesteliai, o ir apskritai mažėja lietuvių Lietuvoje? Viena priežastis – mažas gimstamumas: pernai šalyje gimė tik 19 tūkst. naujagimių, mažiausiai per pastaruosius dešimtmečius. Be to, kaip rašė portalas lrt.lt, daugelyje rajonų miršta kelis

kartus daugiau žmonių, nei gimsta. Nepadedą nei savivaldybių pinigine parama šeimoms gimus vaikui. „Pakruojo rajone, Rozalime, šiuo metu gyvena apie 700 žmonių. Per metus čia gimsta vos keli kūdikiai. Dabar, grubiai kalbant, per dešimtmetį gimė apie 10, miršta apie 30“, – sakė Rozalimo seniūnas Vytautas Kanišauskas. Pasak seniūno, regionas tampa vis mažiau patrauklus, nes dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus uždaromi darželiai, mokyklos. Trūksta gerai apmokamo darbo. Pakruojo rajone senjorų jau beveik du kartus daugiau nei vaikų.

Dalis savivaldybių gimstamumą bando skatinti piniginėmis išmokomis. Radviliškis, gimus naujagimiui, skiria net pusantro tūkstančio eurų. Kelmės rajone, kur situacija itin prasta, per metus gimsta apie 100, o miršta apie 500 žmonių, pasak mero, investuoti pinigų į gimstamumą neverta, – teigė portalas.

Dienraštyje „Lietuvos rytas“ paskelbtame straipsnyje „Lietuvių – vis mažiau: ragina sprendimų imtis dabar, kol dar nevēlu“ rašyta: „Socialinės apsaugos ir darbo ministrė Inga Ruginienė pareiškė, kad gyvenimas brangsta, vis sunkiau įsigyti būstą, o esą dabar jaunimas labai skaičiuoja kaštus. Gimstamumo skatinimo politika galėtų bent sulėtinti Lietuvos senėjimo, lietuvių skaičiaus mažėjimo procesus. Receptai – seniai žinomi: geresnės sąlygos vaikams auginti, paslaugų šeimoms plėtra, parama tėvams sėkmingai grįžti į darbo rinką, palengvintas būsto įsigijimas. Akivaizdu, kad dėl ekonomikos poreikių verslui teks pasitelkti emigrantus. Tačiau tik tuomet juos bus galima laikyti Lietuvos žmonėmis, o ne atvykstančiais ir išvykstančiais svetimšaliais, jei bent nemažą jų dalį pavyks integruoti į mūsų visuomenę. Tada dažniau bus kuriamos ir mišrios šeimos, tai irgi prisidės prie gimstamumo, o gerai integruoti į mūsų visuomenę šie emigrantai ilgai gali tapti tokie pat Lietuvos piliečiai, kaip ir lietuviai.

Remiantis gerosiomis užsienio praktikomis reikėtų mažinti socialinę atskirtį ir pajamų nelygybę, taikyti auginti vaikus skatinančią politiką, mažinti mirtingumą plėtojant sveiką gyvenseną ir kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas. Be kita ko, tai ypač aktualu Lietuvos vyrams, nes jų tikėtina vidutinė gyvenimo trukmė net devyneriais metais trumpesnė nei moterų pirmiausia dėl nesveiko gyvenimo būdo.

Lietuvos demografinę ateitį lems veiksminga jų įgyvendinimo politika. Tam būtina politinė valia, o jos reikia jau šiandien, nelaukiant rytojaus.“

Apie demografinius pokyčius Lietuvoje per 35 Nepriklausomybės metus „Žinių radijo“ laidoje kalbėjo ir Vilniaus universiteto docentas Daurmantas Stumbrys. „Pasikeitė ne tik gyventojų skaičius, bet ir demografinė visuomenės struktūra pagal amžių, lytį, kitus veiksnius. Gyventojų skaičius labai svarbu, bet labai svarbu ir gyventojų struktūra: kaip ji keičiasi, ar visuomenė sensta, kokią dalį užima dirbantys, kokią dalį jauni žmonės... Tai apibrėžia demokratinius pokyčius ateityje.

Jei kalbėtume apie demografinius veiksnius, kaip jie pasikeitė, tai Nepriklausomybės pradžioje mes turėjome apie du vaikus (suminis gimstamumo rodiklis). Pasižiūrėjus į pastaruosius 15 metų, yra apie pusantro vaiko.

Jei pasižiūrėtume į kitą rodiklį – gyvenimo trukmę, tai mes buvome paskutinė šalis pagal vidutinę gyvenimo trukmę. Ką turime šiandien? Viena vertus, esame gale, t. y. situacija nėra labai stipriai pagerėjusi, bet, kita vertus, tas progresas didžiulis. Jei 1993–1994 m. vyrų gyvenimo trukmė buvo 62–64 metai, dabar turime beveik 73 metus. Moterų ilgesnį gyvenimo trukmę taip pat matome.

Pastaruosius penkerius metus matome pozityvius pokyčius: emigracijos srautas sumažėjo, grįžtančiųjų skaičius yra didesnis negu išvažiuojančiųjų“, – komentavo D. Stumbrys.